№ 128 ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, 15 ՅՈՒՆԻՍԻ

1910

ԵՐԵՍՈՒՆՈՒԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, 15 ՅՈՒՆԻՍԻ № 128

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը 6 րուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԷՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.
Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատանը.
Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція «Мшакъ» Сергіевская ул., № 5.
կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».
Խմբագրատան տելեֆօն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից).
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամէն լեզվով
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 20 կոպէկ.
Խմբագրատան տելեֆօն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՄՇԱԿ

ՅՈՒՆԻՍԻ 1-ԻՑ ՄԻՆՉԵՒ ՏԱՐՎԱՅ ՎԵՐՋԸ 6 ՌՈՒԲԼԻ

12 ամսվ.՝ 10 ր., 6 և 7 ամսվ. 6 ր., ամսակ. 1 ր. Ամերիկա՝ տարեկան 6 դոլլար, Եւրօպա՝ 32 ֆր., Պարսկաստան՝ 10 ր., Թիւրքիա՝ 120 ղրուշ:
Հասցէն փոխելու համար պէտք է ուղարկել նաև հին հասցեն, նոյնպէս և 40 կոպ. (կարելի է և նամականիշով)։

Հասցէն. ТИФЛИСЪ, Редакція «МШАКЪ».
TIFLIS, Rédaction «MSCHAK».

Յայտարարութիւնների համար վճարում են. I երեսի վրա իւրաքանչիւր տողատեղին 20 կոպ., վերջին երեսի վրա՝ 10 կոպ.։ Կովկասից դուրս յայտարարութիւնները ընդունվում են բացառապէս Торг. Домъ „Л. и Э. Метцль и Ко" ֆիրմայի միջոցով Մոսկվայում, Պետերբուրգում և Վարշավայում։
ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԿԱՄ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՉԻ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԻՑ

„Մշակի" խմբագրութիւնը յիշեցնում է այն բաժանորդներին, որոնք վճարել են 5-ական րուբլի, չտապել ուղարկել մնացորդ 5 րուբլին, որպեսզի յուլիսի 1-ից լրագրի առաքման գործում ընդհատում տեղի չունենայ։

Մանկական պարտէզ, ուսումնարան և պանսիոն

Տ. Վ. ՉՄՇԿԵԱՆԻ

Յունիսի 19-ից տեղափոխվում է ամարանոց Դիլիջան։ Ընդունում է գիշերօթիկ աշակերտներ պատրաստելու գիմնազիայի փոքր և մեծ պատրաստականների, առաջին և երկրորդ դասարանների համար, նոյնպէս պատրաստում է և վերաքննութիւնների համար։ Великокняжеская ул. 71. противъ нар. д. Зубалова.
(ա.օ.) առ. 737. 3—1

Թիֆլիսի Բորսային Կօմիտէտի հսկողութեան ներքոյ գտնվող

Թիֆլիսի Բորսային Արտէլի Վարչութիւնը

սրանով յայտարարում է, որ ՅՈՒՆԻՍԻ 10-ԻՑ ս. թ. ԲԱՑՎԱԾ ԵՆ ԱՐՏԵԼԻ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ։ Այն անձերն ու հիմնարկութիւնները—թէ Թիֆլիսում և թէ օտար քաղաքներում, ինչպէս մասնաւոր, նոյնպէս և պետական—որոնք կը ցանկանան ունենալ արտէլշչիկներ՝ իբրև պատասխանատու ծառայողներ առևտրական բոլոր շրջաններում, թող բարեհաճեն դիմել Բորսային Արտէլի գրասենեակին՝ բօրսային օրերը՝ ԱՌ. ԺԱՄԸ 10-ԻՑ ՄԻՆՉԵՒ 2-Ը և ԺԱՄԸ 6-ԻՑ ՄԻՆՉԵՒ 8-Ը ԵՐԵԿ.—Բօրսա, Արմեանսկի բազար, տ. Քաղ. Վարկ. Ընկ., տէլէֆօն № 348.
ԹԻՖԼԻՍԻՑ ԵՒ ՕՏԱՐ ՔԱՂԱՔՆԵՐԻՑ ՆՈՐ ԱՆԴԱՄՆԵՐ ՍՏՈՐԱԳՐՎԵԼԸ, ՀԱՄԱՁԱՅՆ ԿԱՆՈՆԱԴՐ. § 36-Ի, ՇԱՐՈՒՆԱԿՎՈՒՄ Է։
(կ. ե.) առ. 730. 3—2

ԳԵՂՈՒՆԻ

Նրանք, որոնք Թիֆլիսից դուրս կամենում են ստանալ «Գեղունին», իւրաքանչիւր օրինակի համար պիտի վճարեն 4 ր. 50 կ., որովհետև ճանապարհածախսը խիստ թանգ է նստում։
Թիֆլիսում բաժանորդագրվողների համար արժէ 4 ր.։
(օ.մ.) առ. 714. 5—3

ՄԻ ՀԱՅ ԻՆՏԵԼԻԳԵՆՏ ՏԻԿԻՆ
Այս ամառվայ ընթացքում յանձն է առնում
ՄԵԾ-ՂԱՐԱՔԻԼԻՍԱՅՈՒՄ
ձեռնտու պայմաններով պահել 8-ից մինչև 15 տարեկան երեխաներ։ Յանկացողների հետ ունի և պարապողներ։ Հասցէն՝ Կրասնօգօրսկա, 3, բնակարան Աբրահամեանի։
732. 1—1

ՎԱՐԱԳԻ ՏՕՆԻ ԱՌԱՋ

Ի՞նչ բարիքներ առաջացած կը լինէին Թիւրքահայաստանում, եթէ այն գեղեցիկ սկզբնաւորութիւնը, որ յիսուն տարի առաջ դրվեց Վարագի վանքում, անմիջապէս արմատներ գցէր երկրի մէջ, պաշտպանվէր հասարակութեան և պետութեան կողմից, դառնար գործունէութեան ծրագրի դրօշակ և ուղղութիւն տար կուլտուրական կեանքին։

Անկասկած, շատ բեղմնաւոր բարիքներ ստացված կը լինէին, այնպիսի բարիքներ, որոնք դարձրած կը լինէին երկիրը հարուստ և բարգաւաճ, որ առատօրէն կը կերակրէր իր զաւակներին և կը պատրաստէր նրանց աւելի ևս ճոխ կուլտուրական կենցաղի համար։

Գեղեցիկ կուլտուրական սկզբնաւորութիւնը ոչ միայն էրախոյսի չարժանացաւ, ոչ միայն չը պահպանվեց, այլ և ենթարկվեց դրպարտութեան, կասկածի, ապա նոյնիսկ անխնայ հալածանքի։

Վարագը հանդէս էր բերել խաղաղ առաջադիմութեան սկզբունք։

Նա աւետում էր երկրի բարգաւաճում և զարգացում կուլտուրայի բարւոքման ճանապարհով։

Նա ձգտում էր յեղաշրջում առաջ բերել գիտութեան, արհեստի, առաջադիմութեան ճանապարհով։

Այդ գեղեցիկ նպատակը չը գնահատվեց, չը հասկացվեց։

Եւ պետութիւնը, որ ինքը պէտք է ամէն ջանք գործ դնէր կուլտուրական անդաստաններ ստեղծելու և նրանց միջոցով ամբողջ երկիրը բարեկարգելու և հարստացնելու, ինքը եղաւ առաջին թշնամին կուլտուրական սաղմերին և վճռեց նրանց արմատախիլ անել երկրի միջից։

Եւ դաժանական այդ սոսկալի եղեռնը շարունակվեց տասնեակ տարիներ, մեռցնելով կենսարար ոգիների ստեղծագործական ամէն մի փորձ։ Երկիրը սկսեց ամայանալ, վայրենանալ և մոռանալ իր կուլտուրական նպատակները, մինչև որ մի օր յանկարծակի վերջ դրվեց դժոխային մղձաւանջին և ազատագրական շունչը նորից կեանքի հրաւիրեց մարդկանց իրանց թշուառացած և աւերված հայրենիքում։

Վարագը նշանակալից է՝ իբրև կուլտուրական ձգտումների մի փորձ. Վարագը նշանակալից է՝ իբրև մի բողոք այն բարբարոսութեան դէմ, որով Թիւրքական հին ռեժիմը սպանում էր ամէն մի կուլտուրական գործ. Վարագը մի յուշարար է այն նախնական ծրագրի, որով խաղաղ հայութիւնը ձգտում էր խաղաղ առաջադիմութիւն ժառանգել Թիւրքիայում։

Անցան յիսուն տարիներ, անցան ապարդիւն։ Անցան ծանր կորուստներով։

Եւ այժմ հայ աշխատաւոր ուղեղը և ձեռքը նորից պէտք է սկսեն բարեշինել և կազմակերպել այն, ինչ որ այժմ պէտք է, իբրև վաղուց իրականացած մի գործ, տար իր արդիւնարար պտուղները։

Ի՞նչ արած։

Պատմութիւնն այդպիսի բաժին էր սահմանել խեղճ երկրին։ Եւ կուլտուրայի ծարաւ ժողովուրդը պէտք է նորից իրան լծի գործի և աշխատանքի՝ հարթելու իր համար բարօրութեան ճանապարհներ։

Ա. Քալանթար

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Բալտեան նաւահանգիստ, 13 յունիսի

Կայսերական պալատի մինիստրի հեռագիրը. «Կիրակի, ներկայ յունիսի 13-ին, Նոցին Մեծութիւնները Օգոստափառ Երեխաներով ներկայ էին պատարագին Կայսերական «Շտանդարտ» զբօսանաւի վրա։ Այստեղ ներկայ էին և Նոցին Մեծութիւններին ուղեկցող շքախմբի անձինք, հրամանատարը և օֆիցէրները։ Ժամասացութիւնից յետոյ նախաճաշ կայացաւ Բարձրագոյն ներկայութեամբ, ուր հրաւիրվեցին ժամասացութեանը ներկայ եղող անձինք»։ (Հ. Գ.)

Պետերբուրգ, 13 յունիսի

Ճանապարհ ընկաւ Վըբօրգ պատգամաւորութիւն 85-ամ Վըբօրգեան դնդից, երկու պսակ տարաւ—արծաթեայ՝ Պետրոս I-ի արձանի վրա դնելու համար, դափնեայ՝ Վըբօրգը գրաւելու ժամանակ սպանված զինւորների յուշարձանի վրա դնելու համար։ (Հ. Գ.)

Պետերբուրգ, 13 յունիսի

Ժամանեց եապօնական ճանապարհների հաղորդակցութեան մինիստրի օգնական Նակակօզին։

Տաւրիչէսկայա փողոցի վրա իր բնակարանում իր կնոջ ձեռքից սարձանակով սպանվեց գլխաւոր գանձապահ Իվաշկէվիչ։ Սպանողը կալանաւորված է։ (Հ. Գ.)

Տաշկենտ, 13 յունիսի

Գիշերվայ 12 ժամ և 9 րոպէին զգացվեց հեռաւոր երկրաշարժ։ (Հ. Գ.)

Լոձ, 13 յունիսի

Յունիսի 12-ին ձիարշաւային խրօդրօմում ինժեներ Գրանդտ Բլէրիօ մօնօպլանով բարձրացաւ 50 մէտր։ Մի վերստ թռիչք գործելով նա փոսի մէջ ընկաւ։ Մեքենան փչացված էր։ Գրանդտը անվնաս է։ Ուտօչկինը Ֆարմանի աէրօպլանի վրա երկու թռիչք կատարեց, այն է չորս վերստ երկու րոպէում, ութ վերստ ութ և կէս րոպէում, բարձրանալով 50 մետրից աւելի։ Կամաւոր ցանկացողների թռիչքները չէին աջողվում։ (Հ. Գ.)

Պլօցկ, 13 յունիսի

Եկան մինիստրական քննութեան պաշտօնեաները՝ զինւորական առեանները քննելու համար։ Կատարված են մի քանի խուզարկութիւններ։ (Հ. Գ.)

Մօգիլէվ, 13 յունիսի

Գօմէլսկի գաւառի Դօբրուշա գիւղում այրվեցին 94 տուն։ (Հ. Գ.)

Սօլիկամսկ, 13 յունիսի

Ուսօլսկայա կայարանից 7 վերստ հեռաւորութեամբ յարձակում գործվեց պօստի վրա։ Վիրաւորված են մի սարաժնիկ և կառապանը. պօստը անվնաս է։ (Հ. Գ.)

Հռոմ, 13 յունիսի

Պատգամաւորների ժողովը ընդունեց մի օրինագիծ, որը նախատեսնում է զինւորական մինիստրութեան արտակարգ նախահաշւի մեծանալը մի գումարով՝ դիրիժաբլներ և աէրօպլաններ կառուցանելու և պահելու համար։ (Հ. Գ.)

Լակրօս (Վիսկօնսին շտատ), 13 յունիսի

Յունիսի 12-ին երեկոյեան «Միսիսիպի» շոգենաւի վրա 1,500 ճանապարհորդներով տեղի ունեցաւ պայթիւն և սաստիկ հրդեհ։ Կապիտանը ուղղեց շոգենաւը դէպի ափը։ Մի քանի կանայք, լուրերին նայելով, երեխաներին գետը գցեցին և իրանք էլ ջուրն ընկան, սակայն խեղդվեցին։ (Հ. Գ.)

Վաշինգտօն, 13 յունիսի

Սենատն ընդունեց յանձնաժողովի առաջարկութիւնը հինգ անձի ընկնող ամերիկացի քաղաքացիներ նշանակելու մասին՝ օտար կառավարութիւնների հետ խորհրդակցելու համար միջազգային խաղաղութեան մասին։ (Հ. Գ.)

Բուդապեշտ, 12 յունիսի

Հօֆբուրգում հանդիսաւոր պատարագից յետոյ կայսրը, «Էլէն» բարձրագոյն աղաղակների տակ, կարդաց գահական ճառը։ Իւստի կուսակցութիւնը ներկայ չէր։ Գահական ճառում գոհունակութիւն է յայտնվում ընտրութիւնների հետևանքների առիթով և ընդգծվում է, թէ անհրաժեշտ է ապահովել հաւասարակշռութիւնը պետական նմանութեան մէջ խնայողութեամբ՝ եկամուտների նոր աղբիւրներ գտնելով և վերամշակել ընտրողական բարենորոգումը։ Անհրաժեշտ է զարգացնել պետութեան ինքնապաշտպանութեան ոյժերը։ Գահական ճառը աւարտվում է եւրօպական պետութիւնների հետ համերաշխ լինելու ուրախալի յայտարարութեամբ։

Լրագիրները ոգևորութեամբ խօսում են գահական ճառի մասին։ (Հ. Գ.)

Մալտա, 12 յունիսի

«Դիանա» զրահանաւը մեկնեց Կրետէ։ (Հ. Գ.)

Վիէննա, 12 յունիսի

Վճռաբեկ դատարանը Հօֆրիխտէրի մահապատիժը փոխարինեց 25-ամեայ տաժանակիր աշխատանքներով։ (Հ. Գ.)

Կօնկարնօ (Ֆինիստէր), 12 յունիսի

Սարտինկաներ պատրաստող գործարանների գործադուլ բանւորները, որոնց հետ միացան ձկնորսները, խանգարում են նաւերը բեռնելուն, կառուցանում են պատնէշներ։ Տեղի ունեցան բազմաթիւ ընդհարումներ ժանդարմների հետ. կանչված են զօրքեր։ (Հ. Գ.)

Պետերբուրգ. — Պետերբուրգ - Կիէվ-Մոսկվա աւտօմօբիլների մրցարշաւի մէջ կայ Թագաւոր Կայսրի աւտօմօբիլը։

Ա. Գուչկովը մի յայտարարութիւն ներկայացրեց իշխ. Վօլկօնսկիի անունով, որով յայտնում է, որ դատարանի որոշած իր մի ամսվայ բանտարկութիւնը կրելու համար ինքը հրաժարվում է Պետական Դումայի նախագահի պաշտօնից։

Տեղումս երևան հանվեցին խոլերայի 2 դէպք։

Ռուս ժողովրդի միութեան գլխաւոր խորհուրդը իր լիազօրներին մի գաղտնի գրութիւն յղեց՝ քննելու բոլոր գաւառական բաժինները և փակելու նրանց, որոնք շեղվել են միութեան կանօնադրութիւնից և ծրագրից, նաև պարզելու բաժինների վերաբերմունքը դէպի Դուբրօվինը։

ՖԵՐԴԻՆԱՆԴ ԹԱԳԱՒՈՐԸ ՖՐԱՆՍԻԱՅՈՒՄ

Պարիզ, 12 յունիսի

Պիշօնը ճաշ տուեց ի պատիւ բուլգարական թագաւորական զոյգի։ Ներկայ էին Ֆալիէրը, Բրիանը, Դիւբօստը և մինիստրները։

Ֆէրդինանդը և Ֆալիէրը մինիստրների ուղեկցութեամբ առաւօտեան մեկնեցին Շալօն՝ ներկայ լինելու զօրախաղերին։ (Հ. Գ.)

Մուրմէլօն, 13 յունիսի

Զօրախաղերն աւարտվեցին հեծելազօրի և հետևակ զօրքի միաժամանակ յարձակումով, ապա թագաւորն ու նախագահը նայեցին օդագնացների թռիչքների վրա բիպլանով և մօնօպլանով, որոնք կատարելապէս աջող էին, չը նայելով քամու և կամուրջի վրա։ Ֆէրդինանդ թագաւորը շնորհաւորեց Ֆէկան, Ֆարման, Լաթուշէր, Մարկօնէ օդագնացներին և օդագնացային զպրոցի օֆիցէրներին աջողութեամբ։ Մարզութիւններն աւարտելուց յետոյ թագաւորը, նախագահը և մինիստրները մտան վրան, ուր մատուցվեց շամպայն։ Թագաւորն անկեղծ հիացմունք յայտնեց զինւորական մինիստրին զօրախաղերի առիթով, որոնք աւելորդ անգամ ապացուցին ֆրանսիական զինւորների ինտելիգենտութիւնը, ճարպկութիւնը և զինւորական աւիւնը։ Հիացմունք յայտնելով օդագնացութեանը և համակրութեամբ խօսելով «Պլիւվիօզի» յանուն պարտքի զոհ գնացածների մասին, Ֆէրդինանդը բաժակ բարձրացրեց ի պատիւ ֆրանսիական զօրքի։ Մինիստր Բրէն պատասխանեց մի բաժակաճառով ի պատիւ թագաւորի, թագուհու, արքայական ընտանիքի և փառաւոր բուլգարական զօրքի։ Ժամը 9-ին թագաւորը և նախագահը վերադարձան Պարիզ։ (Հ. Գ.)

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՇՈՒՐՋԸ

Թէհրան, 13 յունիսի

Կառավարութիւնը արգելեց Պարսկաստան վերադառնալ Սալեար-ուդ-Դովլէ պրինցին՝ գահընկէց շահի երրորդ եղբօրը, որը ապստամբվել էր եղբօր դէմ 1907 թւին, և շահը բանտարկել էր նրան, սակայն ռուսական միսիայի աջակցութեամբ ազատվել և բնակութիւն էր հաստատել Վարշավայում, բայց այնտեղից էլ փախել էր արտասահման, իսկ այժմ պատրաստվում էր վերադառնալ Պարսկաստան։

Եկաւ անգլիացի Մուրը, անգլիական դրամատէրերի խմբի ներկայացուցիչը՝ ուսումնասիրելու համար պարսկական փոխառութեան հարցը։ (Հ. Գ.)

Ուրմիա, 13 յունվարի

Չիարէք բերդի նախկին հրամանատար Իզմայիլ-աղա միացաւ թիւրքերի դէմ ապստամբված քիւրդ Թէմիրջան-գօ-բէգի հետ։ Գունի գիւղի մօտ ունեցած ընդհարումի ժամանակ սպանվեցին չորս ասկեր, 7 քիւրդ, շատ կան վիրաւորներ։ Թիւրքերի գրաւած շրջանների բոլոր ասկերները, թողնելով աննշան պահակախումբ, օգնութեան են գնում ապստամբների դէմ գործող զօրաբաժնին։ Նրանց հետ միացաւ քիւրդ Օմար-բէգը 100 ձիաւորներով։ (Հ. Գ.)

ԹԻՒՐՔԻԱՅԻ ՇՈՒՐՋԸ

Կ. Պօլիս, 13 յունիսի

Պատգամաւորների ժողովի քուէարկած բիւջէտում սովորական ծախսերն են 32.997,000, արտակարգ ծախսեր 2.695,000։ Եկամուտներ 26.015,000, դէֆիցիտ 9.677,000 ֆունտ։ Քուէարկված է օրէնքի երրորդ յօդուածը վիճելի եկեղեցիների մասին Մակեդօնիայում։ Եկեղեցիները համարվում են այն դաւանաբանական խմբի սեփականութիւն, որին թոյլատրված է նրանց կառուցումը, եթէ այդ խումբը կազմում է ոչ պակաս երրորդ մասը գիւղի ազգաբնակութեան։ Քուէարկութիւնից յետոյ յոյն պատգամաւորները հեռացան նիստի դահլիճից և յայտնեցին, որ հրաժարվում են օրէնքի քննութեանը մասնակցելուց։ (Հ. Գ.)

Սալօնիկ, 12 յունիսի

Պրիզրէնում կենտրոնացած 10 բատալիօնները լեռնային թնդանօթներով երէկ մեկնեցին Լիւմա. նոյն ուղղութեամբ մեկնեցին 4 բատալիօն։ (Հ. Գ.)

Ֆէրիզօվիչ, 12 յունիսի

Պրիզրէնում կախաղան բարձրացրին նախկին քաղաքագլուխ Րիֆատ-բէյին, Դիակօվօյում կախեցին 6 ապստամբների. պատերազմական դատարանը մահապատիժ է որոշել 12 ալբանացիների։ (Հ. Գ.)

Սալօնիկ, 13 յունիսի

Մօնաստիրեան գաւառի Լաբօրիշտա գիւղի մօտ երեք ժամ տևող հրացանաձգութիւնից յետոյ, զօրքերի և բուլգարական չէտայի միջև, սպանվեցին մի վօէվօդ և մի չէտնիկ, վիրաւորված են երկու զինւոր։ Վատօպէդեան վանքի մօտ յունական չէտայի երևալու պատճառով կալանաւորվեցին շատ գիւղացիներ և աբեղաներ։ Պաշմակլը գիւղի յունական հոգևոր տեղապահ Կիրը Զալեան գաւառակում յունական դըպրոցի պատուհաններից կրակում է անցնող բուլգարների վրա, որոնցից մէկին սպանեց, երկուսին վիրաւորեց։ Նրա բնակարանում գտնվեցին զանազան զէնքեր։ (Հ. Գ.)

Սալօնիկ, 13 յունիսի

Կառավարչական շրջաններին լուրջ մտահոգութիւն է պատճառում Աէրէսի շրջանի դրութիւնը, ուր երևացել են մի քանի յունական հրոսախմբեր։ Որպէս հակակշիռ նրանց, իշխանութիւնների լուռ համաձայնութեամբ, երևում են թիւրքական հրոսակախմբեր։ Փոխադարձ սպանութիւններ երկու տասնեակից աւելի են։ Սկսված է զէնքի բռնի խլելը յունական ազգաբնակութիւնից։ Ծալկիդիկ թերակղզու վրա և Կաբաֆերեան կազայում գործում են յունական օֆիցէրների առաջնորդութեամբ։ (Հ. Գ.)

ԱՐՁԱԳԱՆՔՆԵՐ ԹՈՒՐՔԱՀԱՅԱՍՏԱՆԻՑ

Վան, 2 յունիս

Նախորդ թղթակցութիւններիցս մէկումը ես ասել էի, որ Վանի ազգային ժողովները առաջնորդական հարցը չեն կարող լուծել, այլ միայն կնճռոտում են, և այդպէս էլ եղաւ:

Ազգ. պատրիարքարանը Վանի առաջնորդ. տեղապահ նշանակել էր Վահան վ. Յակոբեանին, այն պայմանով, որ նախապէս Վանի վրա եպիսկոպոս ձեռնադրվի և նրանից յետոյ Էջմիածնից ուղղակի Վան երթայ, ստանձնելու ու վարելու համար Վանի առաջնորդական և Աղթամարի վարչական պաշտօնները, ու քանի որ եպիսկոպոս պիտի ձեռնադրվէր Վանի վրա, ուստի պատրիարքարանը տեղիս գաւառ. երեսփ. ժողովի կարծիքը հարցրել էր:

Վանի երեսփոխ. ժողովը պիտի ունենայ ընդամենը 40 անդամներ, որոնցից 33-ը միայն ընտրվել են, բայց ըստ օրինի որոշումները պիտի կայացվեն առնուազն 25 անդամներից բաղկացած ժողովներում, նման Կ. Պոլսի ազգ. երեսփոխ. ընդհ. ժողովին, ուր որոշումները կը դրվեն 71 ձայների մեծամասնութեամբ, որ 140 երեսփոխանների կէսից մէկ աւելի թիւն է ներկայացնում: Իսկ Վանի գաւառ. ժողովին ներկայ են լինում միայն 10 երեսփոխաններ փոխարէն 25-ի, իսկ 4 երեսփոխաններ էլ գրաւոր կերպով իրանց համամտութիւնն են յայտնում Վահան վարդապետի ընտրութեանը: Տարակոյս չը կայ բնաւ, որ այսօրինակ մի ժողով ապօրինի է, բայց այնուամենայնիւ ներկայ եղող 10 երեսփոխաններ մեծամասնութեամբ վճռում են, որ չեն ճանաչում Վահան վարդապետին, ուստի չեն էլ ուզում նրան, իսկ հեռագրով պատրիարքարանից խնդրում են որ Վան ուղարկէ կամ Յովսէփ եպիսկոպոս Սարաջեանին և կամ Գրիգորիս վարդապետ Բալաքեանին. առաջինը գտնվում է Ամերիկա, իսկ երկրորդը՝ Տրապիզոն, առաջնորդի տեղապահի պաշտօնով:

Ամերիկա այնչափ հեռու է Վանից, որ մենք դժուարանում ենք հաւատալ, թէ Սարաջեան եպիսկոպոսը կը յօժարի յանձն առնել երկար, տաժանելի ուղևորութիւն, առաջնորդութեան պաշտօն վարելու մի քաղաքում, որտեղ ոչ մի նիւթական և բարոյական մխիթարութիւն չը կայ առաջնորդի համար, և որտեղ ոչ մի դրսից հրաւիրված առաջնորդ չէ կարողացել տոկալ, թէկուզ մի տարուց աւելի: Նոյնպէս էլ չենք հաւատում, որ այդ բարեյօժարութիւնը կունենայ Բալաքեան վարդապետ, որ դեռ նոր է բէյրաթ ստացել Տրապիզոնի վրա. թողնենք դեռ այն հարցը, թէ մեր երեսփոխանները, որ ասում են՝ չենք ճանաչում Վահան վարդապետին, որտեղի՞ց են ճանաչում Բալաքեանին:

Պարզ է, որ առաջնորդ. հարցը սրանով աւելի է կնճռոտվում. Վահան վարդապետին չեն ուզում, որ հազիւ էր յօժարել Վանի պաշտօնին, գուցէ եպիսկոպոս դառնալու մարմաջով. իսկ միւսները չեն գայ. ուրեմն առաջնորդ. աթոռը կրկին մնալու է թափուր. իսկ շատերն էլ ասում են՝ հէնց այդ է որոշում կայացնողների նպատակը, այսինքն թափուր թողնել Վանի առաջնորդ. աթոռը, չը թոյլատրել, որ առաջնորդարանում մի ուժեղ և կորովի գլուխ լինի, որը կարող է հետաքրքրվել Աղթամարի և ուրիշ վանքերի դրամական հարցերով, իսկ այդ որոշում կայացնողները 10 երեսփոխանները չեն, այլ ուրիշներ, որոնք կանգնել են վարագի ետևում:

Մենք կարծում ենք, որ պատրիարքարանին մնում է վճռել հարցը գործնական հանգոյցի նման արագ ու կտրուկ կերպով, առանց կանգ առնելու Վանի երեսփոխ. ժողովի որոշման վրա. այդ ժողովը կորցրել է արդէն իր գոյութեան իրաւունքը՝ առաւել քան վեց անգամ մեծամասնութիւն չը կարողանալով կազմել, իսկ տասն երեսփոխաններ յանուն Վանի հայ ժողովրդի գումարվելու և որոշումներ տալու իրաւունք չունեն երբէք:

Մօտ մի ամիս է լինում, ինչ Վանումն է նշանաւոր Քեօր Հիւսէյին փաշան. նա առաջին անգամ հիւր եղաւ վալի Բէքիր բէյի տանը, իսկ այժմ առանձին տուն է վարձել քաղաքումս և այստեղ է փոխադրել իր կանանոցի հիւրի-փէրիները: Չենք իմանում, թէ ինչ է նրա՝ քաղաքումս մնալու նպատակը. ոմանք ասում են, որ դա կառավարութեան կարգադրութիւնն է, որ ուզում է դրանով հսկողութեան ներքև պահել փաշային, որպէսզի նա չը կարողանայ քիւրդական խլրտումներ առաջ բերել գաւառներում. բայց չէ՞ որ նա ոչ թէ Վան, այլ Պարսկաստանում նստելով անգամ կարող եղաւ այնչափ ընդարձակ գրգռութիւններ առաջացնել քիւրդական շրջաններում, քիւրդական միութիւններ կազմել, վախ ու սոսկում տարածել հայկական նահանգներում, իրան գործակից ունենալով Կ. Պոլսի մեբուսական ժողովում մի ոմն երեսփոխան Սիւլէյման-Սուդի. միթէ Վանում նստելով աւելի հեշտ չէ նրան ինտրիգներ սարքել և համակրողների, երկրպագուների մի խումբ կողմել իր շուրջը հակասահմանադրական ու միապետական տարրերից, որոնց թիւը Վանում այնչափ էլ նուազ չէ:

Վալի Բէքիր բէյ մի շաբաթից աւելի է՝ ինչ պտոյտի է ելել նահանգում, իր հետ տանելով նահանգի հաշուակալին (դէֆթէրդար), կալուածական արձանագրութեանց մի պաշտօնեայի և Քեօր Հիւսէյն փաշային. ասում են, որ նա պիտի քննէ հայերի ու քիւրդերի միջև եղած կալուածական և հողային վէճերը և վճիռներ պիտի կայացնէ առաւելապէս իրաւարարական ճանապարհով:

Սպասում ենք:

Անձրևներ կանոնաւոր տեղացին. բայց հացի գինը թանգացել է. հացատներում հաց չէ գտնվում. ժողովուրդը սոված է մնում. իսկ ճարված հացն էլ աւելի բանի նմանում է, բացի հաց լինելուց. պայրացած ժողովուրդը երէկ հացատները թալանի տուեց:

Մարակ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՅՈՎՆԱՆԵԱՆ ԴՊՐՈՑԻ ՇՈՒՐՋԸ

Մենք յայտնեցինք, որ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը հաստատել է կոնդակով Յովնանեան դպրոցի հոգաբարձութեան որոշումը և հաստատել է Ս. Մալխասեանին տեսչական պաշտօնի մէջ:

Հոգաբարձութիւնը, ստանալով այդ կոնդակը, յունիսի 13-ին կայացրած իր նիստում, տեսչի մասնակցութեամբ, զբաղվեց նոր ուսուցչական խումբ կազմելու գործով: Եւ համաձայն յունիսի 1-ին իր կայացրած որոշման—նոր խումբ կազմելիս նախապատւութիւն տալ այժմեան ուսուցչական խմբի կարող, փորձառու և արժանաւոր անդամներին—նա որոշեց այդ խմբից 16 անձանց հրաւիրել շարունակել իրանց պաշտօնը, իսկ խմբի մնացած 9 հոգուն զանազան պատճառներով (ցենզի պակասութիւն, հրաժարումն և այլն) որոշեց չը հրաւիրել և նրանց տեղ հրաւիրել նոր ուսուցիչներ:

ԳԻՏԵԼԻՔՆԵՐ ՔԱՂԱՔԱՑԻՆ ԱԶԳԱԲՆԱԿՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ ԽՕԼԵՐԱՅԻ ԺԱՄԱՆԱԿ

Ասիական խօլերան վարակիչ է միկրօբների շնորհիւ.

Միկրօբները այն աստիճանի մանր կենդանի արարածներ են, որ ջրի մի կաթիլի մէջ նրանցից կարող է լինել մի քանի միլիօն: Նրանց տեսնել կարելի է միմիայն ուժեղ խոշորացոյցներով (միկրօսկօպ):

Խօլերային վարակը գտնվում է խօլերայով հիւանդի փսխումի և կղկղանքի մէջ.

Ընկնելով մարդու ստամոքսը և աղիքի մէջ ուտելու և խմելու ժամանակ, խօլերային միկրօբները կարող են բազմանալ նրանց մէջ և անհամար քանակութեամբ դուրս գալ կղկղանքի և փսխումի հետ: Միկրօբների ներկայութիւնը մարդու աղիքներում միշտ խօլերայի բուռն երևոյթներ առաջ չէ բերում. յաճախ գործը սահմանափակվում է սովորական կարճ ժամանակեայ փորլուծութեամբ, որից այնուամենայնիւ շրջապատողները կարող են նոյնպէս վարակվել, ինչպէս խօլերայից, այնպէս և ուրիշ շատ վարակիչ հիւանդութիւններից: Ճիշդ նոյն կերպ անհրաժեշտ է մանրազննին լուանալ ձեռքերը ամեն ուտելուց առաջ:

Խօլերայից չը վարակվելու համար հարկաւոր է ոչնչացնել խօլերային վարակը.

Կերակրի ու ջրի մէջ վարակը ամենից լաւ ոչնչանում է եռումով. այդ պատճառով խօլերայի ժամանակ պէտք է խմել կամ թէյ, կամ սառեցրած եռացրած ջուր, իսկ կանաչեղէն և մրգեղէնը կամ եփել, կամ լաւ մաքրել եռացրած ջրում, և առհասարակ հարկաւոր է խուսափել հում ուտելիքից:

Խօլերայով աւելի շուտ վարակվում են նրանք, որոնց ստամոքսը թուլացել է վատ կամ անմարսելի ուտելիքից, արբեցողութիւնից: Չէ կարելի գործ ածել շատ սառը կերակուր և խմիչք, առանձնապէս քրտնած ժամանակ:

Առաւօտեան չը պէտք է տնից դուրս գալ քաղցած, պէտք է ուտել գոնէ մի կտոր հաց աղով, պէտք է փախչել մրսելուց, չը քնել մերկ գետնի վրա, չը լողանալ քրտնած, որովհետև մրսելը նպաստում է հիւանդանալուն: Ամեն տեսակ յոգնածութիւն և հիւանդութիւն, թուլացնելով օրգանիզմը, նպաստում է վարակման:

Խօլերան տարածվում է ամենից աւելի այնտեղ, ուր կան ամեն տեսակ կեղտոտութիւններ.

Այդ պատճառով պէտք է տեսնել, որպէսզի բակում և կացարաններում չը կուտակվեն աղբ, կեղտոտութիւն: Առանձնապէս պէտք է հոգալ փոսերի և արտաքնոցների մաքրութեան մասին: Արտաքնոցների յատակը և նստատեղը պէտք է շուտ-շուտ սրսկել կրի լուծուածքով կամ երկաթէ արջասպով (железн. купоросъ). միևնոյն լուծուածքները պէտք է ածել կղկղանքի և փսխածի վրա: Պէտք է ոչնչացնել ճանճերին և ծածկել նրանցից կերակուրը, որովհետև նրանք կարող են վարակը փոխադրել մի տեղից միւսը:

Ախտահանութեան համար լուծուածքներ (растворы) պատրաստվում են այսպէս

Դոյլի մէջ ածում են 3 ֆունտ չոր չայրված կիր և վրան 5 բաժակ ջուր, աստիճանաբար իրար խառնելով: Յետոյ մինչև բերանը դոյլը լցնում են ջրով և խառնում են: Ամեն անգամի համար հարկաւոր է պատրաստել թարմ լուծուածք, որովհետև երկար մնալուց նա իր ոյժը կորցնում է:

Երկաթէ արջասպը.—մի դոյլ ջրին 3—4 ֆունտ արջասպ:

Խօլերայի նշանները.

Մասնաւոր ջրալի փորլուծութիւն, խորխ, փսխում, ցաւեր ստամոքսում, գլխի պտոյտ գալ. յետոյ երևում են արդէն հիւանդ ջղաձգութիւններ ոտքերից և ձեռքերից. երեսը կապտում է, կաշին սառչում է, հիւանդը շատ թուլանում է:

Մեռածի ծալված ձեռքերի ու ոտքերի ջղաձգութիւնները այդպէս էլ քարանում են, բայց մի քանի ժամ յետոյ քարանալը անցնում է, և նրանք դարձեալ ուղղվում են: Նրանք, որոնք չը գիտեն այս, կարծում են, թէ մարդը դեռ կենդանի է:

Հէնց որ մարդ հիւանդացաւ, թէկուզ հասարակ փորլուծութեամբ, իսկ մանաւանդ երբ փորլուծութիւնը ցաւերով է, ջղաձգութիւններով, փսխումով, հարկաւոր է շուտով բժիշկ կանչել, իսկ մինչև բժշկի գալը դնել հիւանդին, եթէ հնարաւոր է, առանձին սենեակում, տալ նրան խմելու 1—2 թէյի գդալ գերչակի ձէթ (касторовое масло), փորի վրա դնել տաք փաթաթան (մի տոպրակ տաք թեփով կամ վարսակով (овёсъ) կամ թէ մոխիրով), ամրանալու համար տալ խմելու մի փոքր գինի կամ օղի, տաքանալու համար մերսել կաշին կամ չոր մահուդով կամ թէ չէ թրջած մանանեխի սպիրտով (կամֆօրնի սպիրտով, օղիով և այլն) և մարմնի կողքերից շարել շշեր եռացրած ջրով: Կարելի է ուտելու համար տալ միայն ջրալի գարու կամ ցորենի խաշու, թէյ կիտրօնով (լիմօն) և եռացրած ջուր:

Ամեն հիւանդի լաւ է բժշկել հիւանդանոցում, որովհետև խնամքը այնտեղ աւելի լաւ է. և տնեցիների համար էլ քիչ երկիւղ կայ վարակվելու:

Հիւանդի սենեակի օդը վտանգաւոր չէ և հիւանդից վախենալու հարկ չը կայ. հարկաւոր է հետևել միայն, որ հիւանդի կղկղանքը և փսխումը չընկնեն շորի և կօշիկի վրա: Եթէ պատահմամբ ձեռքը կամ շորը դիպչում են, այն ժամանակ ձեռքերը պէտք է լուանալ տաք ջրով, սապոնով կամ կրի ջրով, որ սպանում է վարակը, իսկ զգեստը թրջել տաք սապնաջրի մէջ: Չը պէտք է մոռանալ մաքրել և ոտքերը կամ կօշիկների ներբանները միևնոյն լուծուածքով, որպէսզի նրանց վրա վարակը չը մնայ:

Բոլոր տեղերը, ուր գտնվում են փսխումը կամ կղկղանքը, պէտք է ածել մոխիր կամ աւազ և ցանել կրի ջուր կամ երկաթէ արջասպ:

Այն իրերը, որոնց դիպել է հիւանդը, և նրա շորերը վարակված են, ուստի և նրանց ձեռք չէ կարելի տալ կամ վաճառել մինչև ախտահանելը: Հիւանդի սպիտակեղէնը պէտք է լուանալ ջրի մէջ:

Աջող ախտահանութեամբ բոլոր իրերը մնում են ամբողջ, մինչդեռ տնային միջոցներով շատ բան փչանում է:

Մեռածին աւելի լաւ է բոլորովին չը լուացնել կամ յամենայն դէպս այն բոլոր տեղերը, ուր լուանում են հանգուցեալին, առատութեամբ ցանել կրի խառնուրդով: Թաղել պէտք է որքան կարելի է շուտով և փակ դագաղով. դագաղի յատակում ցանել թեփ, մոխիր կամ աւազ: Հանգուցեալին մօտենալ չէ կարելի, որովհետև նրանից կարելի է վարակվել:

Խօլերայից ազատ մնալու միջոց հանդիսանում են հակախօլերային պատուաստումները.

Ինչպէս ծաղկի պատուաստումը մարդուն անվնաս է դարձնում ծաղիկով հիւանդանալու, ճիշդ այնպէս և խօլերային պատուաստումը առողջ մարդուն ազատում է խօլերայով վարակվելուց: Այդ պատճառով խօլերայի տարածվելու ժամանակ հարկաւոր է վաղօրօք պատուաստում կատարել: Անպայման անհրաժեշտ է այս անել նրանց, ովքեր խնամում են խօլերայով հիւանդներին: Պատուաստումը մարդ պէտք է անէ քանի առողջ է:

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՑ

Դիլիջան, 10 յունիսի

Դիլիջանում դեռ բաւական ցուրտ է. անցեալ գիշեր սարերի գագաթները ծածկվեցին նոր եկած ձիւնով. առանց վերարկուների չէ կարելի դուրս գալ: Յ. Ս.

Մանգլիս, 7 յունիսի

Ամարողների երթևեկութիւնը սկսվեց այս վերջին երկու օրում:

Սենեակները վարձվում են ագահաբար. այդ պատճառով էլ տնատէրերը բարձրացնում են սենեակների վարձագինը և պահանջում անսատուած գներ: Օրինակ՝ 2 համեստ սենեակ՝ խոհանոցով՝ գնահատվում են 100 ր.: Զիջումն հազիւ թէ կարելի լինի: Միթէ անխղճութիւն չէ բժշկութեան կարիք ունեցող անապահով ընտանիքների համար:

Կենսական մթերքներն էլ շատ թանգ են գնահատվում:

Ինչ վերաբերում է տեղիս ծխ. դպրոցին, այդ հաստատութիւնը գտնվում է չափազանց ծանր պայմանների տակ: Ուսուցիչը մանուկների համար ընտրել է «երկու չարեաց փոքրագոյնը», այն է՝ ծեծ և քոթակ, որը, ինչպէս յայտնի է, շատ վաղուց վերացված է և, իբրև անպէտք միջոց մանկավարժութեան տեսակէտից, մերժված է դպրոցից: Բ. Բերինեան

Քարվանսարայ, 1 յունիսի

Հինգ օր առաջ ժողով կար գիւղումս: Ի միջի այլ ընտրութիւնների, կայացաւ և մեր դպրոցի հոգաբարձական ընտրութիւնը: Ժողովը, աչքի առաջ ունենալով նախկին հոգաբարձուների անփոյթ վերաբերմունքը դէպի դպրոցը, որը թէ տնտեսական և թէ ուսումն. տեսակէտից կաղացել է, ընտրեց նոր հոգաբարձուներ՝ յանձին Ս. Էգիլեանի, Գ. Թումանեանի և նոր երեցփոխ՝ Ալ. Պապեանի: Յոյս ունենք որ նորընտիր հոգաբարձութեան անդամները, որպէս ազնիւ և եռանդոտ մարդիկ, դպրոցը մօտ կը համարեն իրանց սրտին և չեն զլանայ այդ կրթական տաճարը ծառայեցնել իր կոչմանը, աշխատելով կատարել իրանց ստանձնած բարոյական պարտականութիւնը և արդարացնել ժողովրդի յոյսերը:

Մայիսի 26-ին դպրոցի աշակերտները արձակվեցին. շնորհիւ տեղացի ուսուցիչներին, պէտք է ասել որ, մօտ 120 աշակերտների մէջ նկատելի էր առաջադիմութիւն. հին հոգաբարձուները այս տարի մասը մասին չը խփեցին, և դեռ ուսուցիչները լրիւ չեն կարողացել հաւաքել իրանց չնչին ռոճիկները: Աշակերտները ստացան վկայականներ:

Եղանակները անձրևային են: Շրջակայ գիւղերում տեղ տեղ կարկուտ եկաւ: Պէծ

Կարս, 10 յունիսի

Յունիսի 8-ին, 9-ին և 10-ին, թէ գիշերը և թէ ցերեկը, այնպիսի անտանելի ցրտեր արեց, որի նմանը միայն յունվարին կարելի է տեսնել: Մերձակայ լեռները ձիւնով ծածկվեցին:

Անձրևները մինչև հիմա կանոնաւորապէս գալիս են: Բուսական թագաւորութիւնը հրաշալի դրութեան մէջ է: Արտերը առատ բերք են խոստանում:

Յունիսի 1-ին հողին յանձնեցինք 20 տարեկան Վահան Եաղչի-Օղլեանցին: Հան-

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԱՆԻԻ ՀՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏԻ ՀԻՄՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ*)

Պր. Ն. Մառի

Կովկասի պարծանքն են՝ զարդերն և գանձերը, որոնցով օժտել է նրան բնութիւնը: Նրանցից ամենալաւերի հետ համահաւասար, Կովկասը կարող է պարծենալ Երկնքի մի կուլտուրական պարգևով ևս՝ Անիի աւերակներով, որն է Կովկասի հնագիտական թագի ամենախոշորագոյն մարգարիտը:

Գտնելով իր անուան մէջ իր գոյութեան անկասկածելի ապացոյցը Կովկասի կեանքի ամենահնագոյն շրջանում, շրջան՝ որ կանխել է արիական ներգաղթին, ամենայնատգայ շրջանում Անին՝ անմատչելի բերդը՝ ծառայում էր իբրև հաստատուն ապաւէն ականաւոր ֆէօդալական տոհմին՝ Կամսարական իշխաններին, որոնք ազգակից էին Արշակունիներին:

Ապա անցնելով այլ՝ աւելին ևս ազդեցիկ և քաղաքականապէս կարող ու շինարար իշխանական տոհմի ձեռքը, Անին իբրև քաղաք՝ արդէն դարձաւ Բագրատունեաց զօրեղ թագաւորութեան մայրաքաղաքը: Բագրատունեաց թագաւորութիւնը ժամանակաւորապէս բռնեց հին հայկական՝ Տիգրանեան և Արշակունեան թագաւորութիւնների տեղը:

Ծաղկեալ քաղաքը օժտվում էր կեանքի այնպիսի յարմարութիւններով, ինչպէս օրինակ՝ ամենալաւ ճանապարհներ, բազմաթիւ կամուրջներ և ջրանցք: Անին շարունակում էր ծաղկել և առաջ գնալ նաև օտար իշխանների ձեռքի տակ, որոնց իշխանութեան ժամանակ, XII—XIII դարաշրջանում, քաղաքը հասաւ ծաղկման ամենաբարձր աստիճանին, իսկ յետոյ յանկարծ դատարկվեց և համարեա հինգ դար գոյութիւն ունէր նա կատարեալ ամայի վիճակի մէջ:

Լաւ է, որ չը ճշդվեց մինչև օրս երկրաշարժից ամբողջ քաղաքի կործանման առասպելը: Անկասկած մեծ կատաստրոֆ տեղի է ունեցել, և, դրա շնորհիւ, բահի իւրաքանչիւր հարուածը Անիում բանում ու տալիս է նիւթ, երբեմն ամբողջ մանրամասնութիւն, միշտ բեկոր կամ այդ մանրամասնութեան բեկորներ, վերականգնելու համար դարաշրջանների մի ամբողջ շարքի ընթացքում անցած թէ արտաքին և թէ ներքին կեանքը քաղաքի:

Անի քաղաքը կարևոր է ոչ թէ միայն ինքնըստինքեան, այլ և ինչպէս Առաջաւոր Ասիայի միջնադարեան քաղաքների տիպիկ ներկայացուցիչը, որն աւելի ևս ամբողջօրէն վերականգնվում է:

Ամենահին ժամանակներից թէ Անիում և թէ նրա շրջակայքում պահպանվել են բազմաթիւ հնագոյն գերեզմանատներ (некрополи), որոնք ցրված են ամբողջ Շիրակի շրջանում: Նոյն և կամ մինչև իսկ աւելի ևս հնագոյն դարաշրջաններից հասել են մեզ մի շարք սեպագիր գրութիւններ, որոնք գտնվել են Շիրակի այլևայլ վայրերում:

Քրիստոնէական սկզբնական ժամանակներից, դեռևս խոր կերպով ներշնչված սիրիական ազդումներով, սկիզբն են առել այնպիսի հնագոյն դարաշրջանների յիշատակարաններ, ինչպիսիք են Անիի Միջնաբերդի եկեղեցին, իսկ Անիից դուրս՝ պատմութեան 15-դարեան անցեալ ունեցող Երերոյքի և Ագարակի կաթողիկէները և Տեկորի տաճարը:

Յոյն-բիւզանդական ազդեցութիւնը, որ փոխարինեց քրիստոնէութեան առաջին քարոզիչների՝ սիրիացիների ազդեցութեան, դրոշմված է այնպիսի բնորոշ կերտուածքների վրա, ինչպէս օրինակ՝ Բագարանի մայր եկեղեցին, Մրենի մայր եկեղեցին և հնագիտական տեսակէտից Կամսարական իշխանների թանգարժէք դամբարանը Նախիջեան գիւղում: Այս բոլոր յիշատակարանները պահպանել են իրանց վրա VII դարի գրութիւններ:

Անին պարունակում է իր մէջ Բագրատունիների թագաւորութեան բազմաթիւ յիշատակարաններ, խառն՝ մահմեդական ազդեցութեան դարաշրջանի շատ գեղեցիկ կերտուածքների հետ: Անին՝ այն երջանիկ քաղաքն է, որտեղ պահպանվել են Առաջաւոր Ասիայի երեք կուլտուրական ազգերի՝ հայերի, վրացիների և պարսիկների յընթացս մի քանի դարերի խառն, շինարարական կենակցութեան առարկայական վկաները, որի շնորհիւ էլ նրա մէջ գտնվում է առհասարակ Արևելքում հազուագիւտ յիշատակարանների առատ գանձ, քրիստոնէական և մահմեդական-իրանական միաբան ազդեցութեան դրոշմով, բիւզանդական-մահմեդական մանրամասնութիւնների յաւելման ակնյայտ հետքերով տեղական կերտուածքային ձևերի վրա կամ հին-քրիստոնէական ժամանակից ժառանգած և նոր իրանական-մահմեդական գեղարուեստով զարդանկարների ձևերի և եղանակների միաւորութեան շատ հետաքրքրական օրինակներով:

Այդ ամենը, կազմելով զօրեղ հրապուրանք հետազօտողի համար, անհրաժեշտօրէն հերթական է դարձնում այդ թանգագին յիշատակարանների հոգացողութեան և պահպանութեան պահանջը, եթէ ներկայումս անհնար է ապահովել նրանց կանոնաւոր ուսումնասիրութիւնը:

Միևնոյն ժամանակ փաստ է՝ Ռուսաստանում հետաքրքրութեան աճումը դէպի հնագիտութիւնը, համալսարաններում հնագիտական դասախօսութիւնների ուժեղացումը և հնագիտական ընկերութիւնների գործունէութեան ընդլայնումը: Եթէ ոչ այսօր, բայց վաղը ռուսական հնագիտութեան բնական զարգացման շնորհիւ լրջօրէն հարց կը ծագի հին Հայաստանի այնպիսի քաղաքների պեղումների մասին, ինչպիսիք են Արմաւիրը, Արտաշատը, Վաղարշապատը, Դուինը և այլն, որոնք հետաքրքրական են ոչ միայն արևելագէտների, այլ և բիւզանդագէտների և կլասիկների համար: Կայսերական Ռուսական հնագիտական Ընկերութեան կլասիկ բաժանմունքը, որ ստանձնել է Գառնիի հետազօտութիւնն և նրա մէջ գտնվող հին տաճարի պեղման գործը, կարելի է ասել, արդէն սկիզբն է դնում հին Հայաստանի հնագիտական ուսումնասիրութեան պատմութեան այդ նոր ժամանակաշրջանին: Եւ այս դէպքում հարկաւոր կը լինի Անիի օգնութիւնը: Ոչ պակաս կարևոր կարող է լինել նաև Անիի օգնութիւնը զուտ տեխնիկական տեսակէտից, օրինակ փորձված ու վարժված բանւորներով, պեղման գործիքներով, առարկային վերաբերեալ անհրաժեշտ գրականութեամբ և հնարաւորութեամբ տօթի ու տապի անառողջ օրերին գտնել ապաստան գիտնականօրէն կազմ ու պատրաստ առողջ Անիում:

Բայց կայ մի բան աւելի ևս էական և պակաս վիճելի: Շիրակի հնութիւնների ուսումնասիրութիւնը, գլուխ ունենալով Անին, հանդէս կը գայ և մասամբ արդէն հանդէս է գալիս իբրև ամենալաւ մասնագիտական ներածութիւն մեթոդոլոգիական տեսակէտից աւելի հնագոյն և աւելի բարդ հնագիտական հետախուզութիւնների համար վերոյիշեալ քաղաքներում, որոնք գրեթէ թաղված են հողի տակ կամ անհետ կորած:

Դրանից անկախ, շատ օգտաւէտ կը լինէր ունենալ այժմ Կովկասում մի քանի կամ գոնէ մէկ կենդանի, կազմակերպված հնագիտական վայր: Գրաւելով դէպ իրան տեղական գիտական ոյժերը, կազմակերպված հնագիտական վայրը միաժամանակ կարող կը լինի օգնութեան հասնել կենտրոնական հնագիտական հաստատութիւններին: Յաճախ այդ կենտրոնական հաստատութիւններին վիճակվում է ոյժից վեր խնդիր, և, տեղի հեռաւորութեան ու տեղական տարբեր պայմանների անծանօթութեան պատճառով, նրանք ստիպված են լինում դիմել օտարներին, երբեմն շատ էլ ոչ տեղեակ անձանց:

Հէնց Շիրակում, բացի Անիից, գտնվում են էլի երեք քաղաքներ, որոնք ներկայացնում են պատմական մեծ հետաքրքրութիւն: Դրանք են՝ Մրէն, Շիրակաւան և Բագարան: Դեռ բան չասելով արդէն, որ բոլոր այդ քաղաքները շատ ու շատ կարճատև էին, քան թէ Անին, մենք չենք գտնում նրանցից ոչ մէկի մէջ Անիի անգնահատելի առաւելութիւնները: Խոշոր կենտրոններից հեռու, անմարդաբնակ, ամայի, գրեթէ ամեն կողմից պատված հաստատուն, մա-

*) Н. Я. Марръ. „Объ учрежденіи Анійскаго Археологическаго Института“. Извѣстія Императорской Академіи Наукъ. С.П.Б. 1910 г.

գուցեալը պատրաստվում էր համալսարան մտնելու, բայց անգութ մահը կիսամուրազ թողեց խեղճին։ Հանգուցեալը շատ համակրելի բնաւորութեան և վարք ու բարքի տէր էր։ Ցանկարծակի հիւանդութիւն և անսպասելի մահ։

Ժողովուրդը, անբաւական մնալով մեր ծխ. դպրոցի հոգաբարձուների ինքնագլուխ գործունէութիւնից, խնդիր ներկայացրեց և պահանջում է ծխական ժողով կազմել մի քանի դպրոցական հարցեր օրինաւոր հիմքերի վրա դնելու համար։ Արամ

—

Գանձակ, 2 յունիսի

Մայիսի 27-ին տեղիս ս. Լուսաւորիչ եկեղեցու ծխ. դպրոցում տեղի ունեցաւ տարեկան հանդէս։ Հանդէսը բացեց հոգաբարձու Բ. Վ. Ադիբէկեանը և առաջարկեց յոտնկայս լսել Վեհափառ Կաթողիկոսի կոնդակը, որ վերաբերում էր դպրոցական նոր շէնքի կառուցմանը։ Առաջարկ եղաւ կոնդակը կախել յիշեալ շէնքի մէջ։ Կոնդակի ընթերցումից յետոյ, աշ. աշակերտուհիները արտասանեցին հայերէն և ռուսերէն ոտանաւորներ, իսկ մէջ ընդ մէջ երգեցիկ խումբը երգում էր։ Դպրոցի գանձապահ Ա. Տէր-Խաչատրեանը համառօտ կերպով ծանօթացրեց նիւթականի հետ, յայտնելով որ ուսումն. տարվայ հաշիւները փակվում են սեպտեմբերին։ Յետոյ աւ.-ուսուցիչ Յ. Երիցեանը կարդաց դպրոցի կրթական տեղեկագիրը, որից պարզ երևում էր, որ ուսուցչ. խումբը եղել է վերին աստիճանի համբերատար և իր ստանձնած դասերը տարել կարելոյն չափ բարեխղճօրէն։

Աւ.-ուսուցիչը չմոռացաւ նաև ծնողների անփոյթ վերաբերմունքը դէպի իրանց երեխաները, յայտնելով որ նրանք բոլորովին ուշք չեն դարձնում ընտանեկան կրթութեան վրա։ Բայց արդեօք չէ՞ կարելի ծնողական ժողովներ կազմակերպել և այդպիսով արթնացնել ընտանեկան կրթութեան գաղափարը։ Ծնողական ժողովներն ունեն և մի այլ գնահատելի կողմ. այդ այն է, որ այդպիսով ընդ միշտ կապված կը լինի ընտանիքը դպրոցի հետ։

Վերջում Բ. Վ. Ադիբէկեանը համառօտակի ծանուցեց առաջիկայ ուսումն. տարվայ մասին, ցոյց տալով որ առաջիկայ տարվայ համար դպրոցական բիւջէում նախատեսվում է 1500 ռ. բաց։ Դրա համար նա առաջարկեց ծխ. ժողով գումարել և այնտեղ մտցնել ծխ. տուրքի որոշումը, որով կարելի կը լինի փոխադրված աշակերտների համար նոր բաժանմունք բանալ և որոշ թւով ընդունել նորեկներին։

Աչքի էր ընկնում ծխականների բացակայութիւնը, իրանց անտարբերութեամբ։

Հանդէսը վերջացաւ ժ. 1½-ին։ Հրայր

—

Գորի, 4 յունիսի

Մեր դպրոցը շատ անելանելի դրութեան մէջ է։ Նրան կառավարում էին մայր եկեղեցու երէցփոխը և ժողովրդից ընտրված չորս հոգաբարձուները, որոնցից երեքը ուսուցիչ Դերենիկեանի խնդրի առիթով՝ արձակուրդին մի ամիս մնացած, հրաժարվեցին պաշտօնից, թողնելով ուսումնարանը երեսի վրա։ Այժմ քննութիւնները վերջացան և աշ.-աշակերտուհիներն արձակվեցին։ Ուսուցչական խումբը մնացել է շուարած, որովհետև յայտնի չէ թէ նոյն խումբը մնալու է և եկող տարի թէ՞ ոչ։ Ուսուցիչները Գորուց հեռանալ չեն կարողանում, որովհետև անցեալ ամիսների ռոճիկները չեն ստացել։

Լուր է պտտում, որ երկդասեան ուսումնարանը սեպտեմբերից միդասեան պիտի դառնայ։ Եթէ այդ ճիշդ է, ապա ուրեմն խորապէս պիտի ցաւել, որ 800 տուն հայ բնակիչ ունեցող Գորին, որ հեշտութեամբ կարող էր շատ ծաղկած դրութեան մէջ պահել երկդասեան ուսումնարանը, հազիւ է միդասեան ուսումնարան պահելու մեծու անում։

Ցանկալի էր, որ մեր գործակալը ինչքան կարելի է շուտով նշանակէր հոգաբարձական ընտրութիւնը, որպէսզի նոր հրաւիրվելիք հոգաբարձութիւնը կարողանայ, քանի ժամանակը ներում է, կարգի բերել ուսումնարանի գործերը՝ սեպտ. 1-ից ուսումն սկսելու համար։ Ցանկալի է, որ Գորու հայ հասարակութիւնը ճանաչէր իր բարոյական պաշտպանութիւնը դէպի ուսումնարանը և ընտրէր այնպիսի հոգաբարձութիւն, որը կարող լինի հոգալու ուսումնարանի կարիքները. այլապէս՝ կասկածելի է ուսումնարանի գոյութիւնը. եթէ այս վերջին տարիները ուսումնարանը գոյութիւն ունէր, այդ էլ շնորհիւ մեր ուսուցչ. խմբի, որ ամեն նեղութիւն կրելով տարել է իր ուսերի վրա ուսումնարանի ծանր գործերը։

Եղանակը մեզանում շատ անձրևային է. ցորենը, գարին, եգիպտացորենը առատ բերք են խոստանում։ Գիւղացիների ուրախութեանը չափ չը կայ, որովհետև շատ տարիներ է, որ այսպիսի բերք չէ եղել։ Եթէ կարկուտը չը վնասի, շատ էժանութիւն կը լինի. արդէն ցորենի և գարու գները իջան։ Գորեցի

ԻՆՉՈ՞Ւ ԵՆ ՔԱՅՔԱՅՎՈՒՄ ՀԱՅ ՖԻՐՄԱՆԵՐԸ ՆԱՒԹԱՇԽԱՐՀՈՒՄ

—

Բալախանի, 26 մայիսի

Եթէ մի րոպէ մարդ շրջագայելու լինի նաւթաշխարհի այս կամ այն նաւթահանքը, կոյր էլ լինի, դարձեալ կարող է իմանալ թէ՝ հայի՞ նաւթահանք է թէ՞ օտարի։

Օտարի ինչպէս նաւթահանքում, այնպէս և գրասենեակում կայ մի ղեկավար, կառավարիչ, որին անպայման հպատակվում են ստորադրեալ պաշտօնեաները—մեքենայապետ, գործակատար, հաշուապահ, գրասենեկապետ և այլն։ Իսկ բանւորները, որոնց մենք շատ վատ աչքով ենք նայում այժմ, օտար ֆիրմաների մէջ խիստ օրինակելի են։

Օտար ֆիրմայի ծառայող-բանւորները—օրինակ՝ եղբ. Նոբէլի, Ռոտշիլդի և այլն—իրանց գործից մի րոպէ չեն ուշանում և ինչպէս գրասենեակում, այնպէս և նաւթահանքում, բացի գործից, անհնարաւոր է երբեք վայրկեան անգամ չեն տեսակցում, խօսում, ժպտում. իսկ գործից դուրս դուք նրանց կը տեսնէք իբրև աւելի մօտիկ, ուտում, խմում, զբօսնում են առօրեայ կեանքից և ոչ մի բամբասանք իրանց կառավարիչներից։ Այդպէս է օտար ֆիրմաների՝ ռուս, գերմանացի, հայ, թուրք և վրացի ծառայող-բանւորը։

Մտէք Նոբէլի որ նաւթահանքի դռնից էլ կամենաք, պահապանը միշտ կանգնած, անշարժ, իր պաշտօնի կոչման բարձրութեան վրա։ Փորձէք նրան հրաւիրել մի խանութ, թէկուզ ամենամօտիկ խանութը, գարեջրի և մի բանի հիւրասիրելու, նա խրոխտ աչքերով կը մերժէ, չի ընդունի. իսկ երբ նրա հերթապահութեան ժամը կը լրանայ, նրան կը փոխարինէ ուրիշը, նա կը հարբի էլ, կերգի, կը պարի մինչև իր հերթապահութեան ժամանակամիջոցը, երբ նա նորից լուրջ, հաստատակամ կանգնած կը լինի իր դիրքում։

Օտար ֆիրմայում եթէ կառավարիչը մեկին կամ միւսին որևէ մեղքի—ծուլութեան, գողութեան և այլն—պատճառով հեռացնում է, միւս ընկերները չեն համարձակվի միջամտել, յետ ընդունել տալու առիթ, սպառնալ կամ ցոյց անել, քաջ գիտենալով որ կարգապահութիւն է տիրում և կարգը չէ կարելի ոտնատակ տալ։

Օտար նաւթահանքերի մէջ եթէ որևէ գողութիւն է նշմարվում և փաստացի կերպով ապացուցվում է, կամ հէնց գողն իր գողացած առարկան ձեռքին բռնվում, նա ոչ միայն վռնդվում է ծառայութիւնից, այլ և յանձնվում դատական իշխանութեան ձեռքը։ Եւ ահա այս և սոյնաման կարգապահութիւնը ստիպում է ծառայող-բանւորներին լինել աչալուրջ, իրանց կոչման բարձրութեան վրա կանգնած, մաքուր, աշխատասէր և արդար, որի շնորհիւ էլ գործը չէ տուժում, օրէ-ցօր առաջադիմում է։

Բայց տեսէք ինչեր են կատարվում հայ փոքր-ինչ աչքի ընկնող ֆիրմաներում։

Հայ ֆիրմայում, եթէ նա ունի 200-ից աւելի ծառայող-բանւորներ, անկարգութիւնը, քաօսային վիճակը, տուրուդմփոցը, քէն ու նախանձը, բանւորը գործակատարից, գործակատարը կարգադրիչից և կարգադրիչը կառավարչից բամբասելը՝ ախատաճէ ամենաառաջին տեղն է բռնում։

Կառավարիչը գրասենեակային պարապմունքի ժամանակ երբ մտնում է գրասենեակ և նկատում, որ ծառայողներից մեկը բացակայ է, հարց է տալիս միւսին, թէ ուր է X-ը, և այդ միւսը, նոյնպէս ծառայող, պատասխանում է, թէ «այստեղ էր, երևի հարկաւոր տեղ է գնացել...»։ Եւ կառավարիչը կարծելով, հաւատալով թէ կարող է բակը դուրս եկած լինել, ոչ մի խօսք չէ ասում։ Մինչդեռ բացակայ ծառայողը երկու-երեք օր է, ինչ գործի չէ գալիս, կամ քէֆով է գլուխը խառը, կամ մի այլ առևտուր ունի, «կօմբինացիա» է սարքում, միջնորդի դեր կատարում։ Կառավարչին խաբող ծառայողները երբ իրանց հերթին նոյնպէս չեն գալիս գործի, այս անգամ առաջին բացակայող ծառայողներն են սկսում խաբել կառավարչին, ու այդպիսով եթէ գրասենեակին անհրաժեշտ է 8—10 գրագիր, հաշուապահ, գրասենեկապետ և այլն, որպէսզի գործը կանոնաւոր ընթանայ, սակայն միջին թւով պարապում են 4—5 հոգի. չը նայելով որ իսկական ծառայողների թիւը 10-ն է և ամենքն էլ ռոճիկներ են ստանում, բայց մասնաւոր զբաղմունքներով աւելի են պարապում, քան պաշտօնականով։

Հայ ֆիրմայում գործակատարը բռնվում է գողութեան մէջ. այդ բոլորը տեսնում են, տեսնում են և միւս ծառայողները, տեսնում և սպասում են, որ ահա մէկ-երկու ժամից յետոյ պաշտօնից կարձակվի. և իսկապէս նա արձակվում է ստանալով 5—6 ամսվայ ռոճիկ։ Այդ երևոյթը գրգռում է միւսների ախորժակը. «Ինչո՞ւ չը գողանալ, երբ բացի գողութիւնով ձեռք բերվածից, որը եթէ շատ աչքառու չը լինի, կարելի է մի քանի հազարներ դիզել, դուրս վռնտվելիս էլ 5—6 ամսվանը կը ստանամ և մի մասնաւոր գործ կը սկսեմ»։ Սակայն աւելի են գրգռվում ախորժակները, երբ գողին, փոխանակ պատասխանատուութեան ենթարկելու, հարիւրներ կամ հազարներ են տալիս և այս ձևով դուրս անում, իսկ 3—4 ամսից յետոյ միւս ձևով նորից ընդունում նախկինից մի քիչ էլ աւելի ռոճիկով։

Թող ընթերցողը չը զարմանայ. փաստերը բազմաթիւ են, իսկ ապացոյցները պերճախօս, որոնց անուններով կարելի է թւել։

Գուցէ հայ ֆիրմաների ներկայացուցիչները կարծում են, թէ դրանով բարեգործութիւն են անում գողին նորից վերընդունելով, ծոյլերին չաղ ռոճիկներ տալով, տասնեակ հազարներ գողացողին պատասխանատուութեան չենթարկելով և այլն. եթէ այդպէս է, նշանակում է, որ արջի ծառայութիւն են անում։

Եթէ հայ ֆիրմաներն էլ օտար ֆիրմաների կառավարիչների պէս գէթ մէկին պատասխանատուութեան ենթարկեն գողութեան համար, հաւատացած կարող են լինել, որ այդ մէկով կը փրկեն շատերին, վերջ կը տան գողութիւններին։

Եթէ մի ծոյլ աշխատաւորի հեռացնեն այնպէս, ինչպէս օտար ֆիրմաներում, թող հաւաստի լինեն, որ հարիւրաւոր ծոյլերի են փրկում և օգնում։

Եւ այդ կը լինի ամենամեծ բարեգործութիւնը աշխատաւոր-ծառայող դասակարգի համար։

Եթէ մի հիմնարկութեան մէջ, լինի նա առևտրական, պետական, հասարակական, կայ կօնտրօլ, կարգապահութիւն, այդ հիմնարկութեան թէ կեանքն է երկար լինելու և թէ արդիւնաւէտ, իսկ եթէ այդ բոլորը բացակայում են, նրա կեանքը շատ կարճ պիտի լինի։ Հայ ֆիրմաները պատկանում են վերջին տեսակին։ Ս. Փարազաշ

ՊԵՏԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ

—

Ստօլիպինի երկրորդ ճառը Ֆինլանդական օրինագծի առիթով

Պետերբուրգ, 11 յունիսի

«Օրինագծի դէմ եղողների ճառերի մէջ ես տեսայ մի շարք էական նկատողութիւններ, որոնց վերաբերութեամբ ես անհրաժեշտ եմ գտնում ամենահակիրճ բացատրութիւններ տալ։

«Ես այստեղ լսեցի, թէ օրինագիծը ոչնչացնում է Ֆինլանդիայի բովանդակ աւտոնոմ կազմը, թէ ֆինլանդական հաստատութիւնների անօրէնութիւնից դուրս է հանվում զուտ ներքին կեանքին վերաբերող գործերի մի ահագին շրջան։ Ես լսեցի այստեղ նաև, որ օրինագիծը ստեղծում է օրէնսդրական օբստրուկցիա, ինչպէս այստեղ ասացին, օրէնսդրական գործադուլ, որովհետև սէյմն արդէն իրաւունք չէ ունենալու օրէնսդրել։ Այս ամենին ես անհրաժեշտ եմ համարում պատասխանել հետևեալը։ Մինչև որ չը հրատարակվեն ընդհանուր կարգով Ֆինլանդիայի ընդհանուր կանոններ, կը գործէ ներկայումս գոյութիւն ունեցող տեղական օրէնսդրութիւնը։ Յետոյ նախագծվող ընդհանուր օրէնքների հարցի նկատմամբ կունկնդրվի ֆինն ժողովրդի կարծիքը, քանի որ ամենից առաջ այդ հարցերը քննելու է ֆինլանդական սենատը կամ սէյմը։ Օրինագիծը, ճիշդ է, սէյմի որոշումներին չէ իբրացնում «վճիռ» տերմինը, այլ անուանում է նրան «եզրակացութիւն», որովհետև այդ գործերի վերաբերութեամբ քննութիւն կը լինի սէյմից յետոյ Դումայում և Խորհրդում մասնակցութեամբ սակայն ֆինն անդամների, որոնց ձայնին, այստեղ, հռետորներից մի քանիսի յայտնած կարծիքի հակառակ, ես հաւատացած եմ, Դումայում և Խորհրդում կը լսեն առանձին ուշադրութեամբ։

«Անցնելով այնուհետև այն յայտարարութեան, թէ մեր օրէնսդրական հաստատութիւնները ժամանակ չեն ունենայ զբաղվել ֆինլանդական փոքրիկ օրէնսդրութեամբ, պէտք է ի նկատի ունենալ, որ այդօրինակ իւրաքանչիւր օրինագծի հրատարակութեան և խմբագրութեան ժամանակ, ի հարկէ, կը զատվեն այն մասերը, որոնք կունենան քաղաքական սկզբնական նշանակութիւն, որոնք կառաջարկվեն կանոնաւորելու ընդհանուր օրէնսդրական կարգով և կարող են զատվել այսպէս ասած զուտ ռուսական բնաւորութեան մասերը, որոնց սահմաններում օրէնսդրութեամբ կը պարապէ առաջվայ նման ֆինլանդական սէյմը։ Այնպիսի անհրաժեշտութիւն չը կայ՝ անպատճառ այժմ և եթ բոլոր այդ նորմաները վերամշակելու և փոփոխելու, նրանց մէջ մտցնելու փոփոխութիւններ։

«Ես գիտեմ, որ ամենից աւելի կասկածանքներ օրինագծի մէջ յարուցանում է 5-րդ կէտը, որ ասում է՝ «Ֆինլանդիայի կառավարութեան հիմնական սկզբունքները առանձին կանոնադրութիւններով առանձին օրէնսդրութեան հիման վրա պէտք է ենթարկվեն համապատասխան օրէնսդրութեան»։ Սակայն այստեղ նկատի չը կայ, մտադրութիւն չէ եղել կործանել, փոփոխել ամբողջ հիմնական կազմը, Ֆինլանդիայի բոլոր հինաւուրց օրէնքները, որոնք կանոնաւորում են նրա աւտոնոմ իրաւունքները և օրէնսդրութեան և կառավարելու շրջանում։ Նըկատի կար այլ բան. կնքել օրէնքի մէջ, որ այդօրինակ փոփոխութեան իրաւունքը չէ պատկանում սոսկ Ֆինլանդիային, որ նրան իրաւունք չէ տրվում միակողմանի կերպով փոփոխել իր դրութիւնը պետութեան մէջ, այլ այդ իրաւունքը ֆինլանդացիները մինչև օրս իրանց են վերապահում։ Յիշում եմ և չեմ կարող մոռանալ, որ դեռ վերջերս ֆինլանդացիները ձգտում էին իւրականացնել այդ իրաւունքը, նման փորձ արին 1906 թւին, կամենալով ֆինլանդական կարգով փոփոխել կառավարութեան ձևը»։

Կովալևսկին, առարկելով մինիստրների խորհրդի նախագահին, մատնանշում է, որ վերջինիս ճառը չը ցրեց այն կասկածները, որոնք ստացվում են երկրորդ յօդուածով։

Երկրորդ յօդուածի ընդհանուր մասը քուէարկութեամբ ընդունվում է Դումայի խմբագրութեամբ։

Առաջին կէտը ընդունվում է նոյնպէս Դումայի խմբագրած ձևով, ինչպէս և երկրորդ, երրորդ և չորրորդ կէտերը։ (Հ. Գ.)

ԽՈԼԵՐԱ

—

12 յունիսի

Եկատերինօդար. — Համաճարակի սկզբից նահանգում հիւանդացան 175, մեռան 89, առողջացան 10։

Ռոստով Դ./Վ. — Հիւանդացան 1255, մեռան 384։

Պաւլգորոդ. — Հիւանդացան զանազան տեղերում 8 հոգի։

Կրեմենչուգ. — Զօրս գիւղերում հիւանդացան 20, մեռան 7։

Օդեսսա. — Հիւանդացան 3, մեռաւ 1. կան հիւանդներ 11։

Կիեվ. — Հիւանդացան 13, մեռան 79. կան հիւանդներ 150։ Նահանգում հիւանդացան 131, մեռան 28։

Պետերբուրգ. — Յունիսի 9-ին և 10-ին Թիֆլիսից և Վորոնէժի նահանգից եկած երկու կասկածելի հիւանդները, երևաց որ, խոլերայով են վարակված։

Նոր հիւանդութիւնների մասին հաղորդում են Ալեքսանդրովսկից, Գրուշեվսկից և Շիգրովից։

Չերնիգով. — Մի շաբաթվայ ընթացքում նահանգում խոլերայից հիւանդացան 101, մեռան 39. քաղաքում հիւանդներ չը կան և չը կային։

Ալեքսանդրովսկ. — Մի շաբաթվայ ընթացքում խոլերայից հիւանդացան 109, մեռան 47, մնում են 94 հոգի։ (Հ. Գ.)

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

◆ Թագաւոր Կայսրը, համաձայն ֆինանսների մինիստրի ամենահպատակ զեկուցման, Բարձրագոյնս հրամայել բարեհաճեց Բագուի նահ. Կիմիլ գիւղի բնակիչների միջնորդութիւնը՝ ամբողջովին շնորհելու 10,000 րուբլի պետական տուրքերը՝ մերժել, յետաձգել փողերի գանձումը մինչև 1910 թ. սեպտեմբերի 1-ը և ստացման ժամանակը որոշել 1911, 1912, 1913 և 1914 թ. թ. առանց տոկոսիքի և տուգանքի։

◆ Կայսերական պալատի մինիստրը կարգադրել է կայսերական թատրոններից Թիֆլիսի Արքունական թատրոնին ուղարկել 500 զգեստ զանազան օպերաների նախկին ժամանակներից՝ օրինակ «Իւգիֆ», «Կնեազ Իգօր», «Ժիզն զա Ցարիա» և այլն, որոնք ներկայիս ներկայացվում են նոր տեսարաններով։

◆ Հաղորդում են մի քանի մանրամասնութիւններ այն խորհրդակցութիւնից, որ կայացաւ անցեալ օրը քաղաքագլուխ Չերքէզովի նախագահութեամբ խոլերայի հարցի առիթով։ Քաղաքային սանիտարական բժշկական տեսուչ Ստեփանեանի զեկուցումից և մտքերի փոխանակումից յետոյ, խորհրդակցութիւնը եկաւ այն եզրակացութեան, որ այժմ և եթ անհրաժեշտ է ձեռք առնել միայն նախազգուշական միջոցներ, ինչպէս են՝ ուժեղացնել քաղաքի սանիտարական հսկողութիւնը ինչպէս տների, այնպէս և շուկաների ու առևտրա-արդիւնաբերական հաստատութիւնների վրա, կատարել քաղաքի հիմնական մաքրումն և այլն։ Վերջին հարցի նկատմամբ վկայվեց, որ Թիֆլիսում վերջին ժամանակներս եկած հեղեղները մեծ ծառայութիւն մատուցին։ Հակախոլերային պատուաստումներ կատարելու հարցի վերաբերութեամբ խորհրդակցութիւնը գտաւ նրանց ժամանակակից և որոշեց բերել տալ անմիջապէս հակախոլերային շիճուկ՝ ցանկացողներին հակախոլերային պատուաստումների ենթարկելու համար։ Պարզվեց, որ խոլերայով հիւանդների համար քաղաքն ունի պատրաստի բարակ քառասուն մահճակալներով, իսկ հարկաւոր եղած դէպքում խոլերային հիւանդների համար կարելի է յատկացնել կանանց սիֆիլիսային հիւանդանոցի մեծ շինութիւնը։ Ջրանցքի ջրի սիստեմատիկ բակտերիոլոգիական քննութիւնը յանձնվեց քաղ. բժիշկ-սանիտար Խարազեանին։ Նախնական ծախքերի համար որոշվեց քաղաքային գումարից խնդրել 2000 ր., իսկ եթէ այս գումարը չը բաւէ, այդ դէպքում գումարել դումայի արտակարգ ժողով։ Որովհետև քաղաքը չունի այժմ սեփական լաբօրատորիա. հիւանդների կղկղանքները հետազօտելու համար, ուստի որոշվեց խնդրել այդ գործը յանձն առնել առ ժամանակ զինւ.-բժշկական լաբօրատորիան առաջին կասկածելի դէպքերում։ Բացի դրանից, որոշվեց քաղաքային հիւանդանոցներում և բուժարաններում հաստատել բժիշկների գիշերային հերթապահութիւն խոլերայի սիմպտոմներով հիւանդացածներին օգնելու նպատակով։

◆ Կիրակի, յունիսի 13-ին, տեղի ունեցաւ ամառային դասընթացքների բացումը Մեծ-Ղարաքիլիսայում, դասընթացքների համար յատկացված է հայկական դպրոցի շէնութիւնը։ Սենեակներից մէկը նշանակված է կաթնատնտեսական գործիքների և արդիւնքների համար, միւսը պէտք է ծառայէ իբրև լսարան, երրորդը իբրև հանրակացարան. բացի այդ՝ առանձին վերցված է մի սենեակ արհեստանոցի համար։ Դասընթացքների ղեկավար Ա. Քալանթար, յայտարարելով դասընթացքները պաշտօնապէս բացված, ծանօթացրեց հանդիսականներին

սամբ բնական, մասամբ արհեստական շըրջապատով, Անին կատարելապէս հնարաւորութիւն է տալիս հնութիւնների աւելի ևս նպատակայարմար պահպանութեան, պեղումների անարգել զարգացման ու ընդլայնման, անվրդով, խաղաղ գիտական աշխատանքի հէնց կենդանի հնութիւնների կենտրոնում և նրանց հետ անմիջական յարաբերութիւն ունենալու։

Ռուսաստանի կենտրոնում, մայրաքաղաքներում և համալսարանական քաղաքներում տեղի ունեցող գիտական հետաքրքրութեան հետ զուգընթաց՝ զարգանում է նաև հետաքրքրութիւն դէպի հնագիտութիւնը և մեր կովկասեան ծայրագաւառում։ Թիֆլիսում համեմատաբար շատ կարճ ժամանակամիջոցում հիմնված է երեք հնագիտական ընկերութիւն՝ ռուսական, վրացական և հայկական զանազան անուններով։ Այս օրերը Վրացիների մէջ Գրագիտութիւն Տարածող Ընկերութիւնը յատկացրել է մօտ 50,000 ր. մայրենի հնութիւնների թանգարանի կառուցման համար։ Երկրում առ հասարակ նկատելիօրէն աճում են զուտ գիտական հարցումներ, որոնց բաւականութիւն տալ կարող է միմիայն համալսարանական գիտութիւնը։ Շուտ կամ ուշ ռուսական կուլտուրական գործը Կովկասում, մենք հաստատօրէն հաւատում ենք, կը պսակվի համալսարանի հիմնադրութեամբ այդ ծայրերկրում, և այն ժամանակ Անին, անկասկած, կը դառնայ պատրաստի գործնական դպրոց, լրացնող կովկասեան համալսարանի պատմա-լեզուագիտական բաժանմունքի զբաղմունքները, որչափով որ նա կը զբաղվի տեղական հնութիւնների լուսաբանութեամբ։

Եւ հէնց այժմ էլ զգացվում է այդ տեսակ դպրոցի շատ մեծ կարիքը Պետերբուրգի կայսերական համալսարանի արևելեան լեզուների բաժանմունքի ուսանողների և արևելեան լեզուների համար հիմնված Լազարեան ճեմարանի սաների համար։ Այդ տեսակ հաստատութեան աւելի ևս մեծ կարիք զգում են հէնց իրանք գիտական մասնագէտները. լեզուագիտութեան ժամանակակից րէալիստական ուղղութեան համաձայն, հնաւուր կովկասեան հնութիւնների հետախուզողների համար գիտնականօրէն մշակված ու պատրաստված Անի քաղաքը ներկայացնում է նոյնպիսի մի անհրաժեշտութիւն, ինչպիսին բնագէտի համար՝ լաբօրատորիան։

Գործին յատուկ է և պետական-հասարակական կողմ։ Դժուար է գտնել աւելի յարմարագոյն, քան թէ Անին, վայր՝ կուլտուրապէս ամրացնելու համար այն կապերը, որոնք միացնում են ռուսներին Կովկասի ազգութիւնների հետ։ Ռուսաստանի քաղաքակրթական միսսիան այժմս արդէն համապատասխանում է և ձեռք ձեռքի տուած է ընթանում Կովկասի ազգաբնակութեան գիտական-կուլտուրական ձգտումների հետ, միևնոյն, առանց ազգութեան խտրութեան։ Գոնէ այդ կարելի է հաստատել կովկասեան աւելի խոշոր ազգութիւնների մասին, որոնք շահագրգռված են մայրենի կամ ազգակից անտիկան հնութիւնների ուսումնասիրութեամբ։

Վերջապէս մեռեալ քաղաքի հէնց աւերակների մէջ գտնվում է ձգողական ուժ։ Անի քաղաքը վաղուց ծառայում էր իբրև վայր, ուր գնում էին ճանապարհորդներ և հնութեան սիրահարներ, առանձին անհատներ և խմբակներ իրանց հարցասիրութեանը բաւարարութիւն տալու համար։ Պեղումների կարողութեան չափ կազմակերպութեան հետ և թանգարանի, որտեղ դիտելիս տրվում են բանաւոր բացատրութիւններ, երբեմն ամբողջ դասախօսութիւններ, կանոնաւոր կարգման հետ զգալիօրէն աճեց ճանապարհորդների թիւը։ Վերջին տարիներին Անիի թանգարանի հէնց միմիայն այցելութիւնները, որոնք տոմսակներով ըստուգվում են, 2000-ից անցնում են մի ամառվայ ընթացքում։ Այցելուների շրջանը բարձրացաւ և որակով։ Գիւղական հասարակ ժողովրդին և մանր քաղաքացիներին հետևեցին աւելի ևս բարձր կուլտուրական խաւերի ներկայացուցիչներ, շատ զինուորականներ և ուսանողներ։ Վերջին ամառը Անի այցելեց Նորին Սրբութիւն Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը իր ամբողջ շքախմբով, որի թւումն էին նաև Թիւրքահայերի պատգամաւորները։ Ճանապարհորդների և սիրող հետաքրքրվողների առնից երևացին մասնագէտներ։ Բազմաթիւ Ներքին Ռուսաստանից աշակերտական և ուսանողական էկսկուրսիաները։ Սկսել են Անի այցելել նաև արտասահմանեան գիտնականները։ Հնագիտական տեսակէտից լաւ սարքված ու կարգված քաղաքում հայրենի և արտասահմանեան գիտնականները կը գտնէին ոչ թէ մի աւելորդ դէպք ևս տեղական հնութիւնները միայն ուսումնասիրելու, այլև իրանց աչքով տեսնելու և համոզվելու մեր պետութեան իսկական հոգատարութեան մասին ազգաբնակութեան լուրջ կուլտուրական խնդիրների և հնութեան նրա սեփական յիշատակարանների վերաբերմամբ։

(Վերջը միւս անգամ)

Թարգմ. Ա. Նազարէթեան

[illegible] ծրագրի հետ և լայնանալ, որ մշակված է այս տարվայ դասախօսութիւնների համար աւելի մանրամասն ծրագիր. [illegible] Հայ Գիւղատնտեսական Ընկ. Ղարաքիլիսայի ճիւղի [illegible] Ա. Թպանեանի և Ա. Դիլանեանի. [illegible] մինչև 80 հոգի. [illegible]

✦ Թիֆլիսի նահանգի և Զաքաթալայի վիճակի անասնաբուժական [illegible] 17-ին:

✦ [illegible]

✦ Երեկ առաւօտեան Թիֆլիսի II Գիմնազիայի [illegible] 2 հատ [illegible] 20 ռուբլու և 3200 ռուբլու [illegible] 3200 ր. [illegible] բել դրամը: Ինչպէս լսեցինք, երիտասարդը ձերբակալված է:

✦ Մեզ խնդրում են տպել հետևեալը. «Առաջիկայ ուսում. տարին Կուկիայի Նոր-բաշէն ս. Աստուածածնի ծխական երկսեռ դպրոցն ունենալու է I, II և III բաժանմունք: Աշակերտների ընդունելութիւնը սկսվել է յունիսի 14-ից և կը շարունակվի մինչև նոյն ամսի 23-ը. այնուհետև ընդունելութիւնը կը շարունակվի օգոստոսի 20-ից մինչև սեպտեմբերի 1-ը»:

✦ Չուղուրէթի Աւետեաց ս. Աստուածածին եկեղեցու ծխական ընդհանուր նախանցեալ ժողովում տեղի է ունեցել հետևեալ որոշումը. Նկատի ունենալով նոյն եկեղեցու երէցփոխ Ալեքսանդր Քալանթարեանի բազմամեայ անբիծ պաշտօնավարութիւնը երէցփոխական պաշտօնում՝ յայտնել նրան շնորհակալութիւն, դիմել առաջնորդին՝ ներկայացնել ուր հարկն է՝ նրան շքանշան տալու, նրա երէցփոխութեան 12 տարին լրանալու առիթով, և վերընտրել նրան նորից 3 տարով:

✦ Թիֆլիս է եկել Վարշավայի համալսարանի ուսանողների մի խումբ՝ էկսկուրսիա կատարելու նպատակով, թւով 20 հոգի, բժ. Հայրապետեանի ղեկավարութեամբ:

✦ Լուրերին նայած, Թիֆլիսում մոտիկ ապագայում լինելու են Թուրքների փորձեր օդապարիկներով, որի համար գալու են օդագնացներ:

✦ Ինչպէս տեղեկացանք, Երուանդ Լալայեանը իր սեփական ծախքով յունիսի 13-ին Թիֆլիսից մեկնել է Թուրքիա՝ Վանի շրջակայքում մի շարք ուսումնասիրութիւններ կատարելու նպատակով:

✦ Բագւում բակտերիօլոգիական քննութեան են ենթարկում ծովային ջուրը, որի մէջ եթէ երևան խոլերային վիբրիօններ, այն ժամանակ նրանց սոսկալի չափով մեծ քանակութեան դէմ հազիւ թէ հնար լինի կռիւ մղել: Երկիւղ կայ, որ վարակը ընդարձակ չափեր կընդունէ այն ժամանակ:

✦ Բեռլինից մեզ գրում են, որ 1909/10 ուսում. տարեշրջանում այնտեղի համալսարանի բժշկ. մասը աւարտել են հայերից հետևեալ անձինք. Մարգարեան Վարդան (ախալքալաքցի), Շահբազեան Արտաշէս (Թաւրիզեցի), Թարխանեան Թարխան (ղարաբաղցի), Նաքաթեան Շուշանիկ (գանձակեցի): Յիշեալ չորս անձինք բոլորն էլ ստացել են բժշկութեան դոկտորի աստիճանը: Լրատուն յայտնում է, որ Բեռլինի համալսարանը երկար ժամանակ չէր ընդունում կանանց, բայց վերջը նա էլ տեղի է տուել ժամանակակից հոսանքին և բացել է իր դռները նաև կանանց առաջ: Կանանց թւում ներկայումս յիշեալ օր. Նաքաթեանը առաջին հայուհին է, որ աւարտել է Բեռլինի համալսարանի բժշկական մասը:

ԲԱԳՈՒԻ ԼՈՒՐԵՐ

✦ Քաղաքապետը կարգադրել է ոստիկանական պաշտօնեաներին աչալուրջ հետևել փողոցների մաքրութեան վրա:

✦ Թիֆլիսի գրաքննիչ ատեանի կարգադրութեամբ գրաւվեց Կուկունեանի «Վերջին օրերը Սախալինում» գրքից 5000 օրինակ հայերէն թարգմանութեամբ: Նոյն գիրքը ռուսերէն՝ թոյլատրվեց վաճառելու: Հայկականը տարբերվում է նրանով, որ գրքի սկզբում զետեղված է Կուկունեանի հին ընկերներից մինի նամակը այս վերջինիս: Բացի դրանից հայկական հրատարակութեան մէջ կան Կուկունեանի 2 պատկերները:

ԳԻՏՈՒԹ., ԳՐԱԿԱՆ., ԳԵՂԱՐ.

ՄԱՏԵՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Նիկ. Սարգսեան. «Կենդանիների գոյները», հրատարակութիւն «Հասկեր» ամսագրի, Թիֆլիս, 1910.

«Կենդանիների գոյները» գրքոյկը աշխատում է բացատրել մի հետաքրքրական երևոյթ, թէ ինչու կենդանիներն ունեն այս ու այն գոյնը:

Այդ երկերի [illegible]

ՆՈՐ ՍՏԱՑՎԱԾ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

1) «Մուրացան երկասիրութիւնները» («Բուղան» և «Անդրեաս երեց»), Թիֆլիս, 1910 թ., էջ 376, գին 1 ր. 50 կ.: 2) Հէնրիկ Սենկևիչի «Անաֆիէլս» (պէէս), Թարգմ. Ա. Յ., Թաւրիզ, 1910 թ., էջ 149, գ. 80 կ.: 3) Արշամ Տէր-Խաչատրեանի «Հուրի-Մալաք» (հէքիաթ, արտատպ. «Աղբիւր» ամսագրից), Թիֆլիս, 1910 թ., էջ 24, գ. 10 կ.: 4) Գ. ք. Մատինեանցի «Շուշանիկ» (պատկեր V դարի հայ կնոջ), Բ. տպագրութիւն, Թիֆլիս, 1910 թ., էջ 49, գ. 15 կ.: 5) Բագրատ Այվազեանցի «Աչքերը խօսում են» (պատմական զրոյց), պատկերազարդ, Թիֆլիս, 1910 թ., էջ 32, գ. 25 կ.: 6) Ա. Բէլլու-բէկեանի «Ուխտ», Թիֆլիս, 1910 թ., էջ 53, գ. 20 կ.: 7) Կուկունեանի «Послѣдніе дни на Сахалинѣ», воспоминанія, Բագու, 1910 թ., էջ 62, գ. 40 կ.: 8) Յակ. Յակոբեանի «Նոր Առաւօտ» (պօէմ), Թիֆլիս, 1910 թ., էջ 24, գ. 15 կ.: 9) Ս. Յովհաննիսեանի «Մրմունջներ ու տրտունջներ», Վաղարշապատ, 1909 թ., էջ 28, գ. 20 կ.: 10) Պ. Արաքսեանի «Ժողովրդական թատրոն», ժողովածու Բ. (ա) «Գող», բ) «Պաշտօնս է թամփալ», գ) «Զոքանչի գալուստը», դ) «Կրէչինսկի խրկայով», ե) «Սիրահարված մայոր», զ) «Արեան դէպք»), Թիֆլիս, 1910 թ., էջ 147, գ. ?:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Մեծ-Ղարաքիլիսա, 11 յունիսի

Ար. Սինանեանի միջնորդ դատաւորներից մէկի փոփոխութեան դէմ ոչինչ չունենք: Մեր կողմից առաջարկում ենք Միքայէլ Ջառաֆեանին և Սերգէյ Վարդանեանին:

Մեր առաջարկած պարոնները գտնվում են Ղարաքիլիսայում և ամեն բոպէ պատրաստ են անցնելու իրանց յանձն առած գործի քննութեան: Դատի ժամանակի որոշելը թողնում ենք իրան Ար. Սինանեանին և իր ընտրած դատաւորներին: Խնդրում ենք մի քանի օր առաջ յայտնել մեզ այդ մասին, որպէսզի հնարաւոր լինի արդէն ցրված ուսուցիչներին յետ կանչելը:

Ար. Սինանեանին դատի հրաւիրողները ինձ են յանձնարարել ստորագրել այս երկտողը: Մ. Խանզադեան

—

Թիֆլիս, 12 յունիսի

Տպագրութեան համար պատրաստ ունենալով «Մի էջ հայկական ուսուցման պատմութիւնից» վերնագրով լրագրական յօդուածների մի ժողովածու, դիմում եմ հրատարակիչներին, որ այն յանձն առնեն լոյս ընծայել մօտակայքում, ի նկատի առնելով խնդրի կարևորութիւնը:

Ժողովածուն ծաւալով մեծ չի լինի, երևի 4 կամ 5 տպագրական մամուլ (64—80 երես):

Իմ հասցէս՝ Соломоновская, 21.

Սեդրաք Մանդինեան

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՊԵՏԵՐ. ՀԵՌ. ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

12 յունիսի

ԼՕԶ: Ուտօչկինը կատարեց մի քանի աջող թռիչքներ:

ԲԵՐԴԵԱՆՍԿ: Առաւօտեանից փչող հարաւային քամին երեկոյեան դէմ փոխվեց փոթորկի: Ծովը դուրս եկաւ ափերից, ծածկեց Մատրօսկայա գետափը և Խօմուտովկա արուարձանը: Ջրի տակն են երկաթուղագիծը և մի շարք փողոցներ:

Կէս գիշերից յետոյ քամին թուլացաւ, ջուրը սկսեց քաշվել: Ջուրը ահագին վնասներ հասցրեց քաղաքի զանազան մասերում: Երկաթուղին և նաւահանգիստը չեն աշխատում: Կազմվեց նպաստ. յանձնաժողով:

ՕԴԵՍՍԱ: Սլաւօնների միութեան ընկերութիւնը 5 պատգամաւոր ընտրեց Սօֆիայի համասլաւօնական համագումարի համար:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ: Քաղաքը և նահանգը արտակարգի փոխարէն յայտարարված են ուժեղացված պահպանութեան մէջ:

Պետրոս Մեծի արձանը Ռեվէլում կը բացվի սեպտ. 19-ին:

Ֆինանսների մինիստրը թոյլ տուեց արտասահմանից Օդեսսայի մաքսատան միջոցով 500,000 փութ շաքարաւազ բերել:

ԳԱՏՉԻՆԱ: Երեք ժամ շարունակ Էֆմօնդը մի շարք թռիչքներ կատարեց:

ՌԻԳԱ: Բացվեց միջազգային նկարչական ցուցահանդէսը:

ԴՈՒԲՈՎԿԱՆ. Բեկեսոֆսկայա կայարանում [illegible] 170,000 ռուբլու [illegible]

ՀԵԼՍԻՆԳՖՈՐՍ. [illegible]

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ ՑԱՒԱԿՑՈՒՄ Է

[illegible]

Խմբագիր՝ ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ, Յ. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ, Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ.

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ ԲԺՇԿԱՊԵՏ Բ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ

Հիմնած 1880 թ.
(Կուկիա, Վորոնցովի արձանի հանդէպ)
Ամեն օր, բաց կիրակի օրերից
ԸՆԴՈՒՆՈՒՄ ԵՆ՝
Բ. Ա. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վիրաբուժական և վեներական (սիֆիլիս) հ.
[illegible]
կորդի և քթի հիւ.:
Մ. Գ. ԱԻԵՏԻՍԵԱՆ—11—12 ժ. մորթու, վեներակ., վիրաբուժութեան և միզասեռ. հ.
Ա. Մ. ՓՈՒՂԻՆՈՎ—12—1 ժ. ներքին և երեխայոց հիւ. և ծաղկահատ.:
ԿԻՆ-ԲԺԻՇԿ Պ. Ս. ՋԻԼԲԵՐՇԱՑ—$12^1/_2$—$1^1/_2$ ժ. մանկաբարձ., կանանց և երեխայոց հ.:
Ա. Պ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ—1—$1^1/_2$ ժ. ներքին և երեխայոց հիւ.:
Բ. Գ. ԱՂԱՍԱՐԵԱՆ—$1^1/_2$—2 ժ. ներքին և երեխայոց հ.
ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ՝
ԿԻՆ ԲԺԻՇԿ Պ. Ս. ՋԻԼԲԵՐՇԱՑ—6—$6^1/_2$ ժ. մանկաբարձ., կանանց և երեխայոց հ.:
Ի. Ֆ. ՄԱՐՑԻՇԵՎՍԿԻ—6—7 ժ. ներքին և երեխայոց հիւ. և ծաղկահատ.:
Վճարը 50 կ.: Չքաւորները ձրի: Համախորհրդի (կօնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին:
Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝
Բժշկապետ Բ. Նաւասարդեան
103. 0—62

ԲԺԻՇԿ Գ. Յ. ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ

Ներքին և վիրաբուժական (խիրուրգ.) հիւանդութիւններ.
Ընդունելութիւնը (առաւօտեան ժ. 11—1. (երեկոյեան ժ. 5—7.
Արաս-Արադսկայա, տուն Միրիմանովի:
(ե. հ. կ.) 725. 100—2

ԲԺՇԿԱՊԵՏ Գ. Ա. ՀԱԽՎԵՐԴԵԱՆ

Մասնագէտ միզասեռական, սիֆիլիս և վեներական հիւանդութիւնների:
Ընդունում է հիւանդներին՝
Առաւ. ժամը 12—1-ը, երեկ. ժամը 6—8-ը: կիրակի օրերը՝ միայն ժամը 12—1-ը:
Կուկիա, Սեմեօնովսկայա փ. № 16.
Տելեֆօն № 40.
(ե. ու. կ.) 984. 100—100

ԲԺՇԿԱՊԵՏ Տ. ԳԷՈՐԳԲԷԳԵԱՆ

Աչքի հիւանդութիւններ
Ընդունելութիւնը ամեն օր
Առաւօտեան ժամը 10—1
Երեկոյեան ժամը 5—7
Վելիամինօվսկայա փող № 8
(օ. մ.) 564. 100—11

ԲԺԻՇԿ Ա. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆՑ

Ամառը ընդունում է հիւանդներին ԿԻՍԼՕՎՕԴՍԿՈՒՄ (Կովկասեան հանքային ջրերում), հիւրանոց «Ռօսիա». յատկապէս միզասեռական, վեներական և կաշուի հիւանդութիւններ:
(օ. մ.) 618. 10—9

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԿՈՐՉԵՆ ՈՍԿԻ ԺԱՄԱՑՈՅՑՆԵՐԸ. ԷԺԱՆ ԱՆԿԱՐԵԼԻ Է.

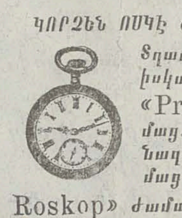

Ցղամարդ. համար նոր ձևի ժամաց. ֆրանս. իսկական ոսկուց, բաց, շքեղ գրաւիւրով «Prima Roskop» մարկայով. այդ ժամաց. մասնագէտը նոյնիսկ չէ կարող զանազանել 56 յարգի իսկական ոսկէ ժամացոյցից: Բացի շքեղ լինելուց՝ «Prima Roskop» ժամացոյց շվէյցար. ամենալաւ շինուածքով է, ժընէվեան յայտնի ֆաբրիկայի գործ: Լարումը կոթից՝ 40 ժ. մի անգամ—«Remontoir». մինչև րոպէները ուղղված ընթացքով, 6 տ. գրաւոր երաշխաւորութեամբ: Գինը առաջ 12 ր. էր, այժմ միայն 2 ր. 90 կ., 2 հատը 5 ր. 40 կ.: Այդ ձևի խուլ ժամաց.—4 ռուբ.: Մեր ֆիրմայի արտադրութիւնները տարածելու համար՝ մենք կցում ենք իւրաքանչ. ժամաց. իբրև պրէմիա ձրի՝ 1) Շղթայ շղթայ նոյն ոսկուց. 2) ԲՐԷԼՕԿ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆ.—Աւտօմատիկ սինեմատօգրաֆ հետաքրքր. տեսարաններով կամ թէ նոյն 84% արծաթից, ոսկեզօծ. 3) Դ-ր Կօխի ծխափող-ապարատ՝ անվնաս ծխելու պապիրոս կամ սիգար. և կամ թէ գրելու համար գրչանի պէրօր. 4) Այծեամշկի քսակ ժամաց. փչանալուց պահպ. համար: Պատուէրներն ուղարկ. ենք վերադիր վճ. և առանց կանխավճ.: Հասցէն՝ ВАРШАВА. Складъ часовъ Т-во „Милано". Дзикая ул. № 3—М. 1—4 ժամաց. համար ճանապարհածախք հաշվւում է 50 կ.: Ով տեսնէ այդ ժամաց., նա կը հաւատայ, որ նրանք իսկական ոսկուց են: ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ.—Կանացի բաց ժամաց. նոյն մետաղից՝ կանացի կօմպլէկտով՝ 3 ր. 90 կ.: Կանացի խուլ ժամաց.—7 ր.: Թղթակցութիւնները ռուսերէն կամ գերմաներէն:
(կ.) (В. 41173) 708. 3—2

ԱՐԱԳԱՑ ՅՈԹԵԼԵԱՆԻ ԱՈՒԹՈՎ
Հայոց Խորհրդավոր Հայրիկ
[illegible]
120 ՀԱՏԸ 100 ՌՈՒԲԼԻ
Դիմել՝ ТИФЛИСЪ. БЮРО ПЕЧАТИ. Мадатовская, 5.
(կ. ե. ռ.) 698. 10—5

«ՄՇԱԿԻ» ԽՄԲԱԳՐԱՏԱՆԸ
վաճառվում են
[illegible]
որպէս ճանապարհածախս: Գրքերի գինը կարելի է վճարել և պօստային մարկաներով:
(օ.մ.) 704. 10—4

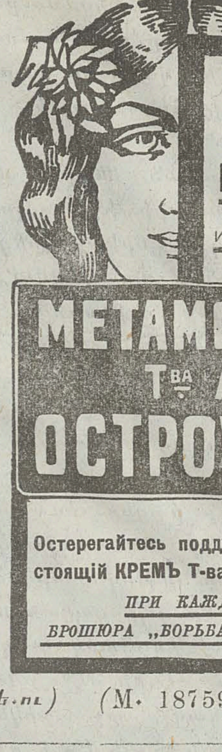

GRAND-PRIX
ВЫСШАЯ НАГРАДА
БРЮССЕЛЬ 1905.
ОТЪ ВЕСНУШЕКЪ и ЗАГАРА
КРЕМЪ
МЕТАМОРФОЗА
Т-ва А. М. ОСТРОУМОВА.
ПРОДАЕТСЯ ВЕЗДѢ.
Остерегайтесь подделокъ. Требуйте настоящій КРЕМЪ Т-ва А. М. ОСТРОУМОВА.
ПРИ КАЖДОЙ БАНКѢ БРОШЮРА „БОРЬБА съ ВЕСНУШКАМИ"
(Ь. ռ.) (M. 187592) 687. 10—3

Студ. мед. посѣщ. курсы Берлин. унив. оказываетъ помощь соотечественникамъ при консультаціи съ профессор. и т. д.
Обращаться: A. Lalajanz. Cand. med. Berlin, Philippstr. 8 III.
(o.d.) 718. 3-3

Թիֆլիսի Քաղաքային Ուպրավան

սրանով յայտարարում է, որ յունիսի 19-ին 1910 թ., ցեր. ժամը 12-ին, նշանակված է մրցութիւն Նաւթլուղում կառուցվելիք Քաղաքային Սպանդանոցի համար 5.000,000 հատ աղիւս շինութեան տեղում յանձնելու պայմանով. աղիւսի յիշեալ քանակը կարող է 25%-ով աւել կամ պակաս լինել: Մրցութեան մէջ մասնակցել ցանկացողները պէտք է իրանց գրաւոր յայտարարութիւնները ներկայացնեն փակ ծրարներով և հետևեալ մակագրութեամբ՝ „Къ конкуренціи на 19 іюня 1910 г. на поставку кирпича для новой скотобойни", նոյնպէս և ներկայացնել 1000 ր. գրաւական: Մրցութեան հետևանքների քննութիւնը պատկանում է սպանդանոցի կառուցման համար կազմված յանձնաժողովին, որը և մէկը կը կայացնէ յիշեալ մատակարարական գործը յանձնելու այն անձին, որի առաջարկութիւնները կը համարվեն աւելի նպաստաւոր: Աղիւսի մատակարարութեան համար ժամանակամիջոց է նշանակվում երկու տարի, այսինքն մինչև յունիսի 1-ը 1912 թ.: Աղիւսը կարելի է ձեռք բերել ցանկացած գործարանից, սակայն այն պայմանով, որ նրանք այրված լինեն Հօֆմանեան վառարանում: Անկախ դրանից, աղիւսը կարելի է ընձեռել նորակառոյց գործարանի նիւթեղէնից, ըստ որում՝ նոր կառուցվելիք գործարանի համար քաղաքը ձրիաբար տեղ կը յատկացնէ նոր սպանդանոցի մօտերքը: 1910 թ. ընթացքում անհրաժեշտ է մատակարարել 2.000,000 հատ աղիւս. սկսած օգոստոս ամսից՝ իւրաքանչիւր ամիս համահաւասար քանակով, 1911 թ. 2.000,000 աղիւս, իսկ 1912 թ. 1.000,000 աղիւս՝ մինչև յունիսի 1-ը: Ամսէ-ամիս մատակարարելու ճիշդ ժամանակամիջոցները կորոշվեն պայմանագիրը ստորագրելու ժամանակ: Աւելի մանրամասն տեղեկութիւններ և պայմանները կը տրվեն լի օրերը նոր սպանդանոցի գրասենեակում՝ Նաւթլուղում, և Քաղաքային Ուպրավայում: Այն անձերը, որոնք կը ցանկանան աղիւսը մատակարարել քաղաքումս գոյութիւն ունեցող գործարաններից, պարտաւոր են երկու օր առաջ՝ մինչև մրցութիւնը՝ ներկայացնել աղիւսի նմուշները նոր սպանդանոցի գրասենեակին:
(ա.օ.) 736. 2—1.

ՀԻՊՆՕՏԻԶՄ

❀ ԴՈՒՔ ԿԱՐՈՂ ԷՔ ՀԻՊՆՕԶԱՑՆԵԼ ❀

Հիպնօտիզմը բնական ձիրք չէ: Ամեն ոք կարող է տիրապետել այս խորհրդաւոր գիտութեան:

Հիպնօտիզմ սովորելը նոյնքան հեշտ է, որքան ուտել խմելը:
Հիպնօտիզմը կը բժշկէ հիւանդութիւններ և կուղղէ մոլորութիւններն ու վատ բարքերը:
Հիպնօզական ցուցահանդէսները չափազանց կուարճալի են:
Սովորեցէք հիպնօզացնելու արուեստը: Մշակեցէք ձեր մէջ ներշնչելու զօրութիւնը և այդ սքանչելի ուժի միջնորդութեամբ դարմանեցէք հիւանդութիւններ, տուէք պաշտօնական ցուցահանդէսներ թատրոններում կամ մասնաւոր սրահներում և դառէք պրօֆէսիօնալ հիպնօտիստ:
Սովորելու ծախքը շատ չնչին է:
Ստացէք իմ «Ինչպէս հիպնօսացնել» պատկերազարդ գրքոյկը, որը կը տայ ձեզ լիակատար բացատրութիւն Հիպնօտիզմի, Մեսմերիզմի, Հոգեբուժութեան, Ներշնչման, Հոգետեսութեան և Տելեպաթիի մասին: Այս գրքոյկն ստանալու համար պիտի ուղարկել 10 կոպէկի նամականիշ ճանապարհածախքի համար:

ԳՐԵՑԷՔ ԱՅՍՕՐ: Գրեցէք ձեր անունն ու հասցէն որոշ:
Դիմել հետևեալ հասցէով՝ Америка. Haroutun Shekerjian. 2030 Indiana Ave. Chicago, Ill. U. S. A.
(ե.շ.) 689. 100—4

ՉԸ ԿԱՅ լաւագոյն միջոց բացի բժշկական խոշոր հեղինակաւոր անձերի կողմից յայտարարված անփոխարինելի և ԲՈՒՍԱԿԱՆ

ՍԱՊՈՆ „ՀԵՐԲԱ"
ԴՕԿՏ. ՕԲԵՐՄԷՅԵՐԻ

պեպենի, չոր եւ թաց քոսի, բշտիկների, պզուկների, քորի, քեփի եւ մորթու անմաքրութեան դէմ:

❀ ՀԱԶԱՐԱՒՈՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ!! ❀

Կարճատև գործածութիւնից յետոյ—լաւ աջողութիւն:
Ծախում են դեղատներր եւ դեղագործ. խանութներր՝ փոքր կտորը 60 կոպէկով, իսկ մեծ կտորը 80 կոպ.:
ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ.—Իսկականը միայն «ԳԹՈՒԹԵԱՆ ՔՈՅՐ» նկարով իւրաքանչիւր կտորի վրա:
Գենեբալ ներկայացուցիչ ամբողջ Ռուսաստանի համար՝ Д. РОЗЕНТАЛЬ, ВАРШАВА.
(5,15,25) (В.39510) 665. 18—2

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ! ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ! ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ!

կամէ իւրաքանչիւրը, ով բերել կը տայ ստորև յիշված զարնիտուրը՝ բաղկացած 18 ԱՌԱՐԿԱ., ՕԳՏԱԿԱՐ ԵՒ ՀԱՐ-ՀԱՐ ԱՌԱՐԿԱՆԵՐԻՑ—մինչև օրս չեղած գնով — ՄԻԱՅՆ 4 Ր. 85 Կ. (փոխ. 15 ր.)

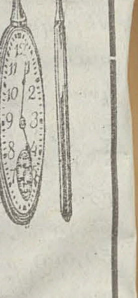

1) ՏՂԱՄ. ԳՐՊ. ԳԵՂ. ԲԱՑ ԺԱՄԱՑ. անգլ. իսկական սև պողպատից, ամուր շինուածք, անկէր (ոչ ցիլինդր), ընթացքը քարերով, չը սեղմվող գրապանակով, փոշուց զերծ պահող ապակիով, ձայնաւոր և մինչև րոպէները ստուգված ընթացքով:
2) ԷԼԵԳԱՆՏ ՇՂԹԱՅ իսկական նիկէլից, երկար կամ կարճ.
3) ԲՐԷԼՕԿ նոյն մետաղից:
4) ԺԱՄԱՑ. ՓՈՂԱՑՎԵԼՈՒՑ ՊԱՀՊԱՆՈՂ ԻՐ:
5) ԻՍԿԱԿԱՆ ոսկուց՝ 56 յարգի՝ մատանի (տես նկարը) արհեստական կեղծ ադամանդով:
6) ԱՄԵՐԻԿ. ՊԱՏԵՆՏ. ԱՆՎՆԱՍ ԱԾԵԼԻ «Սօլինգէն» (տես նկարը), որով իւրաքանչիւրը, նոյնիսկ մթութեան ժամանակ, կարող է ինքն իրան սափրել:
7) ՆԻԿԷԼԵԱՑ ԹԱՍ:
8) ՆԻԿԷԼԵԱՑ ՎՐՁԻՆ:
9) ԿԱՇՈՒԷ ՊՕՐՏՄՕՆԷ փողի համար, 6 բաժ. (առ. բաժ.՝ ոսկու համար), արտասահման. իսկ. կաշուց կաշուց և մեխանիկ. փականով՝ պարունակելով իր մէջ գաղտնի տեղ կ ն ի ք ի համար:
10) ԿԱՈՒՉՈՒԿԷ ԿՆԻՔ պատուիրողի անուն-ազգանունով:
11) ՄԻ ՍՐՈՒԱԿ ԹԱՆԱՔ կնիքի համար:
12) Ն Ո Ր Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն: Տնային պատենտ տպարան, որ պարունակում է մօտ 200 տառ, թւանշ. և կէտադր. նշ., տպելու համար այցետոմսեր, բլանկներ, ծրարներ և այլն:
13) ՏԱՌԵՐԻ ՀԱՄԱՐ ՈՒՆԵԼԻՔ:
14) ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼ:
15) ԲԱՐՁ ՏՊԱՐ. ՄԵՏԱԿԱՆ ՄՈՒՐԻ ՀԱՄԱՐ:
16—18) ՏՈՒԱԼԷՏԱՅԻՆ ՇՔԵՂ ՆԷՍՍԷՍԷՐ, շուրջը սաղրի կաշուց, պարունակելով իր մէջ յղկված հայելի, սանր ու պէրօր՝ ատամներն ու ականջները մաքրելու համար:
Այդ բոլորը միասին՝ փոխ. 15 ր. մ ի ա յ ն 4 ր. 85 կ.: Կանացի բաց ժամաց. 17 յաւելուածներով 5 ր. 35 կ.: Տղամ. և կան. փակ. (խուլ) ժամաց. (ցիլ.) 17 յաւել. 5 ր. 85 կ.: Ուղարկ. ենք շուտափոյթ, պատուէրն ստանալուն պէս, երաշխաւորելով ճիշդ ընթացքի համար 6 տարով, առանց կանխավճարի: Ճանապարհածախքը 50 կ., Սիբիր և Միջին-Ասիա 90 կ.: Պատուէրները խնդրում ենք հասցէագրել.
Въ „БАЗАРЪ НОВОСТЕЙ", Варшава, Граничная № 5—127.
P. S. Խնդրում ենք կատարեալ հաւատ ընծայել, քանի որ ուղարկում ենք լաւ յատկ. ապրանք, որի համար և ստանում ենք բազմաթիւ շնորհակալ. և գովաս. նամակներ:
Թ ղ թ ա կ ց ո ւ թ ի ւ ն ն ե ր ը ռ ո ւ ս ե ր է ն:
(5,25,15,6,25) (В. 32349) 500. 5—3